

MAI ENRERA

REVISTA D'ACTIVITATS DE MUNTANYA
ESPORT I CULTURA

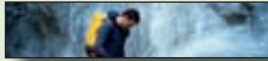

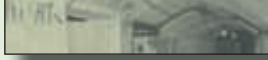

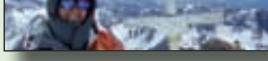

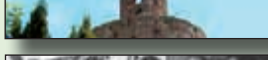
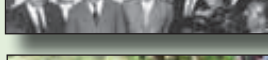

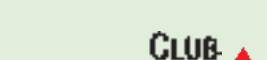
DE CAMÍ CAP AL REFUGI ELISABETTA

NÚMERO: 453
ANY 2010
PREU: 2,40 €

CLUB
EXCURSIONISTA
DE GRÀCIA

s u m a r i

	3	Editorial	Francesc Sanahuja i Toledano
	4	Passió pel barranquisme	Francesc Sanahuja i Toledano
	6	Expedició Barcelona al sostre del món	Xavi Aymar
	8	Els bombardeigs a Gràcia i a Barcelona	Aurora Vila i Guàrdia
	10	Postals Verdaguerianes	Carles Albesa i Riba
	13	La nostra gent	Maria Dolors Lázaro Palau
	14	Viatge a Tanzània	Carme Aragó
	18	La Vall del Llobregós	Roger Lloses
	21	Tour del Mont Blanc	Ramon Izquierdo
	24	Els nostres campanars romànics	Josep Arisa
	28	Vivències compartides amb un sestogradista	Joan Cervera i Batariu
	31	Quatre anys d'acampada i excursionisme	Xavier Misas i Elsa Castellà
	36	Entrenament sota hipòxia	Francesc Sanahuja
	37	Centenari de l'ascensió de M. Jaume Oliveras	Jaume Olivé i Morros

Creu de Sant Jordi 1992

Medalla d'Honor de Barcelona 2004

Direcció:

Maria Dolors Lázaro i Palau

Coordinació:

Francesc Esquerda i Alsina

Consell de redacció:

Aurora Vila i Guàrdia
Joan Cervera i Batariu
Francesc Sanahuja i Toledano

Dipòsit Legal: B-24653-83

Edita:

Club Excursionista de Gràcia
Passatge Mulet, 4 Torre
08006 Barcelona
Tel. 93 237 86 59 - Fax 93 237 31 48
A/e: cegracia@cegracia.cat
www.cegracia.cat

Impressió:

Winihard Gràfics S.L.
Pol. Ind. Moià
Av. del Prat, 7 - 08180 Moià
Tel. 93 830 09 03 - Fax 93 820 76 01

FUNDAT AL 1922

Amb la col·laboració de:

Adherit a:

Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya
Federació Espanyola de Càmping i Caravana
Grup Alta Muntanya Espanyol
Federació Catalana d'Espeleologia
Federació Catalana d'Esports d'Hivern
Membre fundador de la Federació Internacional de Càmping i Caravana
Representant a Catalunya del Càmping Club de França

EVOLUCIÓ I ADAPTACIÓ

El passat 25 de març tingué lloc l'Assemblea General Ordinària que anualment convoca la nostra entitat. Tal com vaig manifestar, crec que és bo fer autocrítica del que hem fet al llarg de l'any; si bé sense oblidar que en tot moment hem de tenir molt clar fins on volem arribar en el dia a dia, i si el nostre objectiu va en la mateixa direcció de la societat en general, per tal de no caure en el parany de prendre camins divergents.

Sé que no és fàcil fer-nos aquesta reflexió, però, simultàniament, he pogut constatar que en l'actualitat es presenten més de tres mil propostes diàries Per desenvolupar alguna activitat. La majoria són propostes efectuades d'empreses privades amb ànim de lucre, amb les quals hem de competir per tal de presentar la nostra oferta de forma atractiva i fer que la societat, en el més ampli sentit de la paraula, s'apropi a les nostres entitats. I això per tal de poder-li transmetre el nostre missatge: que som clubs que comptem amb un valor afegit, el d'oferir, especialment, la possibilitat de fer realitat els projectes que hom hauria desenvolupat si hagués tingut al seu abast el poder d'incidir en les decisions tant federatives com oficials.

I atès que ens és possible opinar, és obvi que també hem de poder executar. Això és el que demanem que facin tots aquells que s'estimen la natura i estan convençuts que es pot millorar la pràctica esportiva en totes les seves vessants.

Ara bé, i això a part, un aspecte no gens menyspreable de la nostra entitat és la capacitat d'adaptació que anem demostrant en la integració de nous socis dels diferents àmbits i perfils esportius. Un exemple podria ser la ràpida formació d'un equip d'esquí de muntanya pilotat per Ferran Bofill, que ens permetrà de projectar la imatge de la nostra entitat en l'àmbit de la competició hivernal. D'altra banda, l'equip de curses de resistència també s'ha fet un lloc dins la competició de muntanya, on esportistes com Xavier Pinell treballen per dur el nom del Club arreu del país. Igualment és interessant fer el seguiment de l'equip d'esquí de fons que està actuant per desenvolupar-se en condicions òptimes a fi de participar en curses de primer ordre internacional.

Estic segur que algú es pot qüestionar –com ho faig jo mateix– si la competició no trenca l'esperit alpinístic del nostre esport. Crec que podem determinar que no, perquè no és incompatible que molts nois i noies es realitzin a través de la competició, sobretot si és el que han viscut tant a les seves famílies com en els seus estudis i, per tant, aquestes inquietuds són respectables. A més, això permet que la imatge del Club millori; perquè no hi ha dubte de l'aportació en positiu que aquest fet comportarà a l'entitat.

Una vegada més hem de valorar la notable tasca feta per una gran quantitat de socis del nostre Club, que han demostrat la seva estima a l'entitat a través de l'aportació a la Matagalls-Montserrat; a la Fira del Llibre de Muntanya; a les Jornades de Literatura Excursionista; als Campionats d'Esquí de Muntanya; a les Jornades d'Instructors del GEDE; al treball, discret, de la nostra Secció d'Espeleologia (GIE), encapçalada per n Xavier Paris. I no oblidem la feina feta, no gens mediàtica però sí efectiva, de la Secció d'Acampada; la constància que demostren les Seccions de Cultura i de Publicacions, els Cantaires Muntanyencs, etc., que s'impliquen tant en la formació personal com en l'organització col·lectiva a fi que el nostre patrimoni, que es va originar l'any 1922, sigui cada dia més ampli. Tots plegats hem de ser capaços de mostrar a la societat que el món de l'excursionisme, tant l'esportiu com el cultural, pot enriquir-la extraordinàriament.

La nostra ciutat acaba de llançar un repte a fi que entre tots tinguem la capacitat d'assumir unes Olimpíades Hivernals l'any 2022; i això després d'haver estat un referent en els Jocs Olímpics del 1992. No sé ben bé quin abast tindrà aquest projecte ni quina serà la resposta del teixit, no tan sols esportiu sinó, també, social i econòmic. Personalment crec que els clubs catalans i, sobretot, en aquest cas els vinculats a la muntanya, tenen una gran oportunitat de recuperar el protagonisme que els pertoca en una activitat com l'esquí de muntanya, l'escalada en glaç, les curses de raquetes i l'esquí de fons, que són pròpies de l'excursionisme. Deixarem escapar aquesta oportunitat? Desconec el pensament d'altres entitats, però crec que totes ens posarem d'acord per unir-nos i ser un referent en el món de la muntanya.

Finalment, i malauradament, no puc obviar una altra reflexió, que té a veure amb una certa problemàtica respecte a la Secretaria General de l'Esport. No entraré de cap manera a aprofundir en una possible divergència de valoració, sobretot de tipus econòmic, i més quan sembla que estem en vies d'una aproximació de punts de vista. Cal atorgar el reconeixement d'aquelles entitats que, com la nostra, són un referent en l'àmbit de la muntanya i, per tant, valorar la seva aportació en un còmput global. Convindria, alhora, que els ajuts que han rebut alguns esportistes de nivell no s'haguessin fet sense tenir-ne coneixement l'entitat a la qual aquests pertanyen, entitat que, a més, els ha estat recolzant constantment. ■

Francesc Sanahuja
President del CEG

PASSIÓ PEL BARRANQUISME

Àlex Batllori (1958-2009)

Membre destacat del Club Excursionista de Gràcia (CEG)

A Àlex Batllori i Lacueva va néixer a Barcelona. Es va iniciar de ben jove en l'activitat muntanyenca i es decantà finalment cap a la pràctica de l'espeleologia.

Era a finals dels anys vuitanta quan descobria els descensos de barrancs, que es convertiren en la seva més gran il·lusió, i n'arribà a ser un gran expert. Va participar en nombroses primeres exploracions de barrancs als Pics d'Europa i als Pirineus, i va ser un dels membres més actius del CEG dins del Grup d'Investigacions Espeleològiques (GIE).

El seu afany de descoberta el dugué a noves experiències en les seves activitats que donaren sentit al seu esperit de llibertat, fins al punt d'arriscar-hi la vida. Però ell pensava: *què seria de nosaltres si no poguéssim gaudir d'unes iniciatives que ens procurin aquella sensació de sentir-nos plenament vius?* Un cop aconseguides aquestes fites i sensacions, ¿seria lícit no compartir-les amb els amics, companys i la resta de la societat? No, no ho seria. La naturalesa és l'element d'on procedim, i aquesta nostra integració al llarg de la història de la humanitat ens ha demostrat que el vincle que ens hi uneix és inqüestionable. En el moment que l'home s'allunyi de l'entorn que l'ha vist créixer i perdi la seva raó de ser i d'experimentar, el risc d'abandonar el sentit d'aquesta pertinença serà més gran i ens farà més vulnerables.

Fa més de 125 anys que l'excursionisme català va fer seva la diversitat de pràctiques muntanyenques; però cal dir que si alguna d'aquestes gaudeix de nom propi, aquesta és l'espeleologia. L'afany per la descoberta tingué, a finals del segle XIX, un creixement tan important que, deixant a part l'interès pel coneixement de cims, de pobles i camins, l'esperit d'investigació del nostre esport portà també a endinsar-se en les entranyes de la terra. Molts excursionistes van trobar en el recorre-

gut de coves i avencs un avançament cap a àmbits d'un altre creixement espiritual i científic que l'home també necessita.

En el CEG han confluït dues vies des del 1922, en què tingué lloc la seva fundació. Una d'aquestes relacionada amb l'excursionisme i una altra amb la vessant cultural. La primera més destinada a les noves activitats, que donaren lloc al naixement del GIE al voltant dels anys seixanta (concretament el 1958 del segle passat), aportant un interès renovat per la investigació d'avencs i de coves, com per exemple la de Benifalset. I la segona abraça la geografia i toponímia; la defensa de la natura i el patrimoni cultural; i els estudis històrics, folklòrics i la música, com és el cas dels nostres Cantaires Muntanyencs.

I si actualment existeix un referent en l'espeleologia, aquest és, sense cap mena de dubte, l'Àlex Batllori. Era un esportista que no tan sols fruïa practicant aquesta activitat, que ho va arribar a ser tot en la seva vida, sinó que també féu possible que altres persones poguessin aprendre, conèixer i fruit d'allò que ell havia descobert i explorat.

La preocupació que tenia per anar sempre més endavant quedava perfectament reflectida en tots els seus articles, que apareixien en les revistes i butlletins d'entitats catalanes, així com en les innumbrables publicacions on col·laborava assíduament per tal de donar a conèixer les noves tècniques, augmentar la seguretat i difondre una pràctica que tanta satisfacció li produïa. Tot això demostra el seu caràcter obert, perquè tothom pogués compartir les seves experiències.

Aquestes ratlles tan sols recullen una part molt minsa del llegat que ens ha deixat, i que el temps s'encarregarà de reforçar en el món de la muntanya. Per desgràcia, ens va deixar el 13 de juny del 2009 mentre practicava la seva gran especialitat, el descens de barrancs i, precisament, en un dels

itineraris obert per ell mateix: el barranc de Llitera.

Com a pedagog, cal destacar les seves aportacions escrites, com ara *Integrals espeleològiques a Cantàbria o Quatre nous barrancs a Catalunya*. El 2007 es va presentar el seu llibre *Els 30 millors barrancs del Pirineu*.

Però això a part, a molts ens quedarà el seu somriure en les trobades de cada dijous en el nostre Club, i també aquells cursets en què ens trans-

metia la seva il·lusió, els seus coneixements i l'estima que sentia per la naturalesa.

En el món muntanyenc en general i en el de l'espeleologia en particular se'l recordarà sempre amb tot l'afecte que va saber guanyar-se. ■

Francesc Sanahuja

President del Club Excursionista de Gràcia

Nota: Traduït de l'article publicat a La Vanguardia (juny 2009).

EXPEDICIÓ BARCELONA AL SOSTRE DEL MÓN: EVEREST 8.848 m.

Xavi Aymar

El 21 de maig de 2008 dos socis del Club vàrem assolir el cim de l'Everest.

La tardor del 2007, en Xavi Arias havia aconseguit pujar el banderí del Gràcia al cim del Cho Oyu (8.201 metres) sense l'ús d'oxigen embotellat, sense companys d'expedició ni l'ajut de xerpes i emprant menys de vint-i-quatre hores des del camp base, en el marc de la celebració del 85 aniversari de l'entitat.

Amb el patrocini de l'Ajuntament de Barcelona, la primavera del 2008 es va planejar que en Xavi Arias intentés repetir l'activitat però aquest cop portant-la al sostre planetari. La idea inicial era crear un equip reduït d'alpinistes de l'entitat que, amb l'ús d'oxigen embotellat, donés suport a en Xavi per tal de superar amb la màxima seguretat aquest nou repte. Al final, l'ajustat pressupost només va permetre que un únic membre l'acompanyés i, sense dubtar-ho, vaig acceptar la invitació. Malauradament, quan ja tot estava en marxa, el Govern xinès va complicar la situació no permetent l'accés d'estrangers al Tibet i pressionant el Nepal perquè aplicés fortes restriccions a les expedicions pel seu vessant. En conseqüència, no es va poder intentar l'ascensió tal com havia estat planejada i es va haver de pujar per la via normal nepalesa i amb oxigen suplementari; això sí, però, sense l'ajut de xerpes.

Una expedició d'aquesta mena es prepara curiosament amb mesos d'anticipació. En fer el plantejament inicial, el Xavi havia escollit la cara nord pel Tibet perquè és menys concorreguda i el camp base es troba a 6.400 metres d'alçada, fets que facilitaven l'objectiu d'ascendir en menys de vint-i-quatre hores. Es donava la circumstància que tots dos coneixíem aquest vessant de la muntanya perquè l'havíem intentat, per separat, anteriorment. Quatre setmanes abans de volar cap a l'Himàlaia

vam quedar astorats per la notícia que els xinesos hi prohibien l'accés i anul·laven tots els permisos d'ascensió. Només l'expedició xinesa que pretenia pujar la flama olímpica podria passar a través d'un Tibet que esclatava en revoltes populars contra l'opressió d'un Govern que, a més, no hi volia testimonis estrangers. Si volíem anar a l'Everest, l'única opció que ens quedava era el massificar vessant nepalès. De presa i corrents, vam haver de refer tota la logística per intentar l'ascensió per la cara sud. A més, el Govern del Nepal va ser persuadit de no permetre passar (a punta de pistola si calia) del camp 2 (6.400 metres) durant tot l'abril, i després, del camp base (5.400 metres) de l'1 al 9 de maig (dia en què finalment els xinesos van fer cim). També quedàvem sotmesos a una sèrie de restriccions arbitràries: tothom havia de pujar per la via normal; no podíem fer servir lliurement telèfons via satèl·lit ni càmeres de vídeo mentre durés l'expedició xinesa; quedava prohibit portar banderes o pancartes que poguessin molestar els "països veïns"... Amb totes aquestes limitacions, va ser impossible dur a terme una aclimatació que permetés intentar escalar sense oxigen embotellat.

Per acabar-ho d'adobar, mentre esperàvem, Xavi Arias va patir una caiguda que li va provocar forts dolors al turmell. Va haver de continuar mig coix algunes setmanes amb el que ens pensàvem que era un esquinç mal curat però que en arribar a Kàtmandu va ser diagnosticat com una fissura al peroné.

El retard imposat va fer que els més de dos-cents alpinistes (potser és agosarat qualificar d'alpinista a tothom, ja que molts clients d'expedicions comercials encaixarien millor en la categoria d'aventurers o de compradors d'experiències) i els centenars de xerpes que ens trobàvem a la muntanya disposésim només de vint dies útils per equipar i ascendir les dues terceres parts més complicades de la ruta.

Estava clar que quan els meteoròlegs ens donessin una bona previsió tots sortiríem cap amunt i que les cues al tram final serien tan perilloses com inevitables.

I així va ser. El vespre del 20 de maig, el centenar d'afortunats que havíem superat tots els obstacles érem al darrer campament, a 7.950 metres i disposats a aprofitar l'anunciat primer dia de bon temps per intentar el cim l'endemà. El fet que no haguéssim contractat els serveis de portadors ens havia obligat a treballar de valent. Havíem dut a l'esquena motxilles de més de vint-i-cinc quilos, i això va fer que arribéssim al camp 4 al voltant de les cinc de la tarda. Vam muntar la tenda i vam començar a fondre neu. Aquesta tasca ens va ocupar fins a les onze de la nit, que va ser l'hora escollida per tirar amunt. Deliberadament vam sortir els últims. Es tractava de no atrapar el grup principal fins que el sol comencés a escalfar. Després la cua es preveia lenta, però almenys no patiríem tant de fred quan calgués aturar-se. A les cinc del matí ja érem al "balcó", a 8.500 metres. Amb la primera llum del dia veiem a la nostra alçada el veí cim del Lhotse (8.501 metres) i, més allunyat, el del Makalu (8.475 metres). Començaven les retencions serioses i sovint restàvem immobilitzats. Amb molt d'esforç hauríem pogut sortir de la traça i superar a qui ens precedia, però hauria estat tan inútil com avançar un vehicle en un embús de trànsit on en tens una pila al davant. Mentre assolíem el cim sud (8.750 metres), gaudíem de la visió del Cho Oyu (8.201 metres), que tots dos havíem pujat anteriorment.

Ja només ens faltava l'esglaó Hillary, el darrer coll d'ampolla. Els que havien estat més matiners (bé, en aquest cas vespertins) ja començaven a baixar i les dues cues s'encallaven. S'ha de dir que, tot i que aquest va ser el dia en què quasi es va triplicar el rècord d'ascensions al cim en una sola jornada, amb més de setanta escaladors entre expedicionaris i xerpes, la gent es va comportar amb força harmonia i mostrava prou solidaritat envers aquells que tenien problemes. Potser estàvem tots una mica més conscienciats pels esdeveniments dels anys anteriors.

No recordo des de quan volia pujar l'Everest. Segur que ja ho desitjava quan d'adolescent seguia les expedicions catalanes dels anys vuitanta. Probablement abans. Eren les 11 del matí, hora nepalesa. L'emoció de les darreres passes va ser immensa. Finalment, ja hi érem! Els Xavis ens vam abraçar; l'alegria de trepitjar el sostre del món va ser brutal! El sentiment d'immensa felicitat el vam poder tenir allà mateix amb les dues parelles d'amics bascos i cordovesos amb qui havíem compartit inicialment el camp base i, més endavant, angoixes i anhels. La senyera, l'escut de Barcelona,

el banderí del Gràcia, també l'estelada, la bandera del Tibet, banderes d'oració, de patrocinadors... El telèfon via satèl·lit ens apropava als de casa. Fotos, abraçades, moments de reflexió, més fotos, més abraçades, pensaments d'agraïment, exaltació de l'amistat, records pels que no hi són, més fotos... A gairebé 9.000 metres tens la sensació d'estar assegut a l'ala d'un 747. Des d'allà dalt s'aprecia clarament l'esfericitat de la Terra. Tot i que pujaven núvols, vèiem a estones els llunyans Shisha-Pangma (8.035 metres) i Kanchenjunga (8.598 metres). Més a prop, el preciós Ama Dablam (6.800 metres) i, quasi a sota, el Pumori (7.145 metres). I també les enormes glaceres que duen al plató tibetà, i les verdes valls del Nepal...

Després de dues inoblidables hores dalt del cim, vam aprofitar que ja gairebé tothom anava de baixada per poder fer-ho també sense entrebancs. Fent una mica el murri, vaig quedar-me endarrerit i durant un minut màgic vaig disposar del sostre del món per a mi sol.

Durant el llarg camí de tornada al camp 4 va sobrar temps per reflexionar sobre com la massificació ha arribat fins i tot a les més altes muntanyes i com n'és d'imminent la necessitat de protegir-les. En dos dies arribàvem al camp base i al cap d'una setmana a Kàtmandu. La tornada a Catalunya i els retrobaments van ser el final alegre d'una aventura que, tot i que començava incerta i ens entristí profundament en constatar la politització i la comercialització de la muntanya, personalment ha suposat la realització d'un gran somni! ■

ELS BOMBARDEIGS A GRÀCIA I A BARCELONA

Aurora Vila i Guàrdia

Si les preguntes demanen respostes, és de llei aclarir conceptes. I és ben cert que un mateix fet pot generar punts de vista diversos en opinants diversos.

Igual que, com tothom sap, els bocins d'un mirall trencat reflecteixen únicament trossos de la realitat tot adquirint matisos diferents entre ells.

M'ha portat a aquesta reflexió l'article sobre refugis antiaeris que es construïren a Barcelona durant la Guerra Civil, publicat a la revista *Camèlies*, el desembre del 2009, portaveu del benemèrit Taller d'Història de Gràcia. L'article se centra, principalment, en els refugis de Gràcia, i s'aconsella llegir el llibre de la col·lecció "La Font de l'atzavara" sota el títol *Gràcia, temps de bombes, temps de refugis, el subsòl com a refugi*, del periodista Josep

Josep M. Contel i Ruiz. Historiador-Fotògraf.

M. Contel, en el qual l'autor fa un exhaustiu estudi del tema.

A part d'aquesta ressenya informativa de la ploma de Joan Àngel Frigola, en una altra pàgina de la mateixa revista hi ha el comentari següent: "Molta gent no els va utilitzar mai" [els refugis].

Tot plegat em portà a fer memòria d'aquells anys de guerra que vaig viure al llindar de l'adolescència, capacitada, doncs, per comprendre prou bé què s'esdevenia al meu voltant; i el que em va fer qüestionar va ser el darrer comentari: "Molta gent no els va utilitzar mai".

Es tractava de recordar com va viure, del 1936 al 1939, aquella adolescent que jo era, especialment pel que fa als refugis. I em semblà, d'altra banda, que cap als anys 1970 (quan la meua memòria era millor que la d'ara) havia fet una redacció en el curs de català que seguia en el CIC i que en aquest cas pot ser il·lustrativa. La vaig buscar i la vaig trobar.

Aleshores, i encuriósida per saber què deia J. M. Contel en el seu llibre, vaig decidir llegir-me'l. Són 360 pàgines! Exhaustiu, com ha quedat dit. Un treball de xinesos. Contel es va encarar amb la història –la gran i la menuda– de trenta-quatre refugis subvencionats i vuitanta-set no subvencionats que es van construir a Gràcia; i encara esmentant, tot i que sigui de passada, alguns dels 1.400 amb què comptava Barcelona al final de la guerra. Són hores i hores de cercar, d'indagar, i de trobar persones que en van ser espectadores o protagonistes. Ell ho va aconseguir.

Em trec el barret (simbòlicament parlant) davant de l'amic, i a més veí, J. M. Contel. I no puc fer altra cosa que recomanar (jo també) aquest llibre a tothom que tingui un mínim d'interès per allò que va ser una de les majors tragèdies de la nostra terra. I de com, més bé o més malament, s'hi va fer front. No oblidem que a les entranyes de la nostra ciutat –a sota mateix nostre– hi ha un món ocult, alguna part del qual encara és en peu, conegut o desconegut, i malauradament força oblidat, que va ser bastit amb esforç, afany i por, per qui no era culpable de la malvestat que ens va caure

al damunt, i que va oferir hores de la seva vida amb la finalitat de salvar, en allò que fos possible, la vida dels seus conciutadans. Aquest llibre és la memòria de la nostra història, ben nostra, que no ens podem permetre deixar de banda.

I ara aquí, i com a homenatge a aquest treball ingent de Josep M. Contel que ha comportat posar negre sobre blanc una informació tan valuosa destinada a qui vulgui conèixer allò que va ser capaç de dur a terme gent anònima, m'atreveixo, doncs, a fer la meua petita aportació, minsa experiència, a través d'aquella redacció que es refereix, doncs, al comentari "Molta gent no els va utilitzar mai".

La sortida d'un cinema

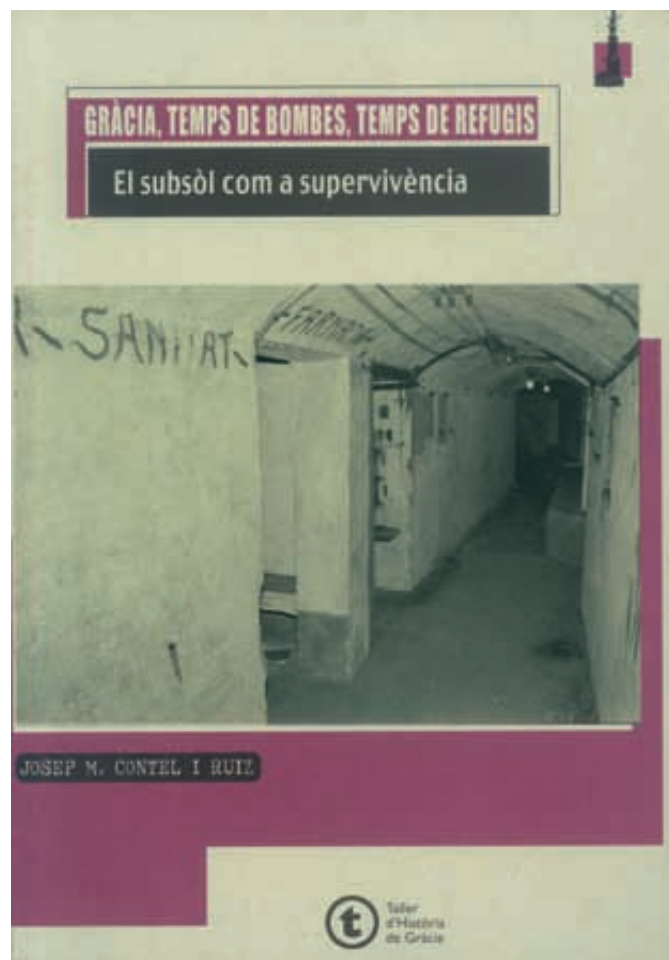
La programació dels cinemes durant la guerra no era massa variada. Hi havia aquell material que quedà en el país en esclatar la rebel·lió militar, i alguna altra cosa, de poca vàlua o propagandística, que ens enviaven els països amics.

Però la gent no anava pas al cinema a veure novetats, sinó a distreure la gana de cada instant i la por de les bombes d'aviació.

Aquella tarda feien Gulliver al país dels nans, pel·lícula vinguda qui sap de quin país! De sobte, i com tantes vegades succeïa, el retruny de l'explosió s'avançà a l'avís de bombardeig que pertocava a les sirenes. La cinta es va interrompre bruscament i ens engolí la foscor. Els xiscles estriparen l'obscuritat. Hi hagué persones que en tota la guerra no aconseguiren mai aturar la reacció histèrica. Els acomodadors encengueren llurs llanternes tot intentant controlar l'avalot. Una allau humana es llançà cap a la sortida, a la recerca d'un refugi, mentre la resta quedava clavada en els seients.

Amb la mare romanguérem quietes una estona. No pensàvem anar a cap refugi. Ens hi havíem negat d'ençà d'aquella experiència desoladora del primer cop que entràrem en el que hi havia al costat de casa. Era un d'aquells refugis que es feien a pic i pala: un buc que s'endinsava en la terra i en la construcció del qual podia intervenir tothom, inclosa la quitxalla, que ajudava a transportar i a buidar els cabassos. Més que refugis, eren una trampa segura en el cas que esclatés una bomba al voltant de la boca d'entrada, ja que, mancats de revestiments i suports adients, la mateixa terra s'esllavissaria i colgaria, sense remei, aquells caus de talps.

Però a més d'això, el seu interior era depriment i l'atmosfera asfixiant. Les dones xisclaven; els infants, més esverats per l'actitud dels grans que per allò que eren capaços de comprendre per ells mateixos, s'aferraven, sanglotant, al coll de les mares. L'espectacle esdevenia dantesc cada cop que l'espetec d'una bomba arribava als fons del forat.

Abandonàrem el cinema a les palpentes. Al de fora, la lluna ens acollí, acompanyada del foguejament dels antiaeris que, per fi, havien decidit d'asabentar-se que la ciutat era atacada per l'aviació enemiga. Els reflectors gegantins resseguien la volta cercant els avions que, ja acomplerta llur missió criminal, s'endinsaven mar enllà, en una perfecta formació germànica, la creu gammada per escut, vers les nostres illes germanes que, ai las!, els servien de base.

Lentament, amb els ulls fits al cel, ens encaminàrem a casa. Quina basarda fa una ciutat buida i fosca, amb regust de pólvora per companya i el brunzit agut, penetrant, de les ambulàncies com a punt de referència! Tot d'una aparegué un camió que enfilava les nostres Rondes, a tota la velocitat que li era possible, camí de l'Hospital de Sant Pau sens dubte, amb la seva càrrega trossejada i sagnant a la vista.

Érem a prop de casa quan xisclaren les sirenes i s'encengueren els fanals del carrer, pintats de blau, com els indis es pinten la cara quan fan la guerra. La veu d'un aparell de ràdio que havia quedat engegat travessà un balcó balder informant que el perill ja havia passat: "Catalans, torneu a les vostres llars. La Generalitat vetlla per vosaltres..." ■

(Nota: El refugi a què em refereixo estava situat al Poble Sec, on vaig néixer.)

POSTALS VERDAGUERIANES

Carles Albesa i Riba

Jacint Verdaguer va ser un excursionista de nom i de fets. De nom per la seva condició de soci de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, i de fets per l'activitat muntanyenca que el convertí, sobretot després de les campanyes pirinenques de l'estiu de 1882 i 1883, en una *rara avis* en l'excursionisme predominantment historicista i arqueològic d'aquella època. Com digué l'historiador de l'excursionisme Josep Iglésies, mossèn Cinto tenia un coneixement del Pirineu català superior al que podien tenir tots els excursionistes barcelonins plegats.

Si afegim al currículum muntanyenc de Verdaguer les referències geogràfiques i patriòtiques presents en alguns dels seus poemes més celebrats, resulta comprensible l'admiració que sentí envers la seva persona l'excursionisme coetani, un sentiment que s'ha mantingut en generacions posteriors, com ho proven els homenatges que l'excursionisme català li ha retut en escaure's efemèrides destacades de la seva vida i obra.

Podem recordar-ne alguns:

Any 1932: col·locació d'una placa al Santuari de la Mare de Déu del Mont, recordant el sojorn del poeta mentre treballava en la redacció del poema *Canigó*.

1956: construcció d'un mirador a Montserrat, a prop del cim de Sant Jeroni, on es col·locà la làpida que quatre anys abans les autoritats franquistes havien prohibit de posar a Vil·la Joana (Vallvidrera).

1977: instal·lació d'una placa a la tomba del poeta al cementiri de Montjuïc.

1983: erecció d'un monument al congost de Collegats, al riu Noguera Pallaresa, i imposició del nom de Verdaguer a la punta oest de la Pica d'Estats.

2003: col·locació a Vil·la Joana d'una rèplica de la làpida que originàriament hi estava destinada i que acabà posant-se a Montserrat.

2004 i anys successius: trobada anual a Vil·la Joana, el diumenge anterior al de Rams, coneguda com a Diada de Verdaguer Excursionista.

És evident que el record de Verdaguer s'ha mantingut present en el món excursionista, però cal dir que la seva figura no és patrimoni de nin-

gú. No ho era dels seus consocis de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, als quals llegí per primera vegada, el 26 de novembre de 1879, la poesia "L'heura" amb la coneguda endreça: "*Excursionistes que pel pla i la serra / en lo camp de la pàtria espigolau, / ajudau-li a collir lo que es a terra, / ajudau-li a servir lo que li cau. / Puix vostre cor en son passat s'abeura, / aconhortau-la de tant bé perdut; / per ella sou vosaltres un brot d'heura / que s'enfila amorós a son escut.*"

Tampoc no és patrimoni nostre, excursionistes del segle XXI, que compartim amb ell la passió pels Pirineus, "*aquella serpent deforme / que, eixint encara de la mar d'Astúries / per beure l'aigua on se banya Empúries / atravessa pel mig un continent*"; ni ho era dels clericals que s'aprofitaren dels seus versos piadosos però bescantaren la seva persona; ni dels anticlericals que es volgueren aprofitar dels avatars del final de la seva vida.

I és que mossèn Cinto no és de ningú perquè va ser de tots. Per això la seva popularitat arribà a ser tan extraordinària. Tant que, segons les cròniques de l'època, el seu enterrament va ser un espectacle grandios i emocionant, en què el dol oficial no era tan imponent com el de la multitud de representacions que el seguia, i com l'actitud del públic que s'arraigava als arbres i fanals i atapeïa balcons i terrats; dol en bloc, enmig d'un silenci en què els pensaments sonaven com paraules.

Molts dels assistents a l'acte potser no havien llegit mai cap poema de mossèn Cinto (cal recordar que a finals del segle XIX al voltant d'un terç de la població de Catalunya era analfabeta), però com escriví Gaziel (*Tots els camins duen a Roma. Memòries*. Barcelona, 1997): "...la poesia de Verdaguer degué entrar en un escàs deu o quinze per cent dins d'aquell fabulós comiat que li tributà tot Catalunya; i, en canvi, l'home combatut pels grans d'aquest món hi entrava, em penso, en més d'un vuitanta-cinc o un noranta per cent. D'aquella immensa multitud que acompanyava la seva despulla, l'havien llegit molt pocs. Tots, però, coneixien d'oïda la seva lluita amb els superiors eclesiàstics i amb el marquès de Comillas, es condolien del llarg calvari que li fou imposat, i s'havien enardit en un moment o altre a favor o en contra de l'home en perill, molts més a favor que en contra. I ara, davant la

pèrdua d'aquella figura excepcional, que als uns havia donat una glòria desconeguda a casa nostra i als altres un exemple de rebel·lia coratjosa, més significativa pel fet de dur l'hàbit que menys afavoreix aqueixa mena d'actituds personals, es fonien i s'agermanaven en una estranya unanimitat, feta de pugnes secretes. A la Rambla, ens hi trobàvem tots, fins els enemistats a mort."

El sepeli de mossèn Cinto fou, certament, la mostra més explícita de la seva popularitat, de com el poble sentia molt pròxima la figura del sacerdot i del poeta, però sobretot la de l'home que en un crit desesperat havia clamat: "m'han pres el calze d'or i em volen prendre l'arpa".

Una altra prova de la seva popularitat són els diversos monuments que després de mort se li han dedicat, així com el fet que el seu nom sigui el més repetit en els nomenclatòrs de vies públiques dels nostres pobles i ciutats. Sobre aquests dos temes tracten, especialment, els sis llibrets que ha publicat la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya en ocasió de la Diada de Verdaguer Excursionista ja esmentada.

Ara vull referir-me, però, a una forma d'homenatge menys solemne i més modest, si bé d'una eficàcia divulgadora notable: les postals editades en record del poeta.

La utilització de targetes postals, segons el model que expedí la Fàbrica Nacional del Sello, va ser autoritzada l'any 1871, però fins al 1887 no se'n permeté l'edició per part de particulars. L'any 1899 aparegué, a càrrec d'Amadeu Maurí, la que segurament és la primera col·lecció de postals publicada a Catalunya, amb diverses vistes de poblacions del Baix Empordà. Els primers decennis del segle XX tingué lloc un boom en la publicació i circulació de targetes postals, que sobretot reproduïen paisatges urbans o naturals, però que també ho feien amb personatges cèlebres i altres temes diversos.

Verdaguer va ser un dels personatges que els editors de postals no negligiren, segons que es pot veure en la mostra que il·lustra aquest article.

Les tres primeres postals que es reproduïen són posteriors a la mort del poeta i pertanyen a una sèrie en què, sobre un fons invariable decorat amb una orla floral, hi ha un petit retrat de l'homenatjat (n'he vist de dedicades al Dr. Robert, a Serafí Pitarra, a Rubió i Ors, a Pi i Margall, etc.).

En el cas de les tres dedicades a Verdaguer, els respectius retrats corresponen a tres moments diferents de la seva vida. Al primer retrat (figura 1), dessota del qual hi ha la seva coneguda quarteta *Poeta i llaurador só / i faig la feina tan neta / que llauro com a poeta / i escric com a llaurador* és de l'any 1868 i hi apareix cofat amb una barretina, tal com es presentà a recollir el primer guardó que

Figura 1

Figura 2

Figura 3

guanyà als Jocs Florals de Barcelona de 1865. El segon retrat (figura 2), amb aspecte demacrat i el cap rapat, correspon a l'any 1872 o 1873, quan exercia de vicari a la parròquia de Vinyoles d'Orís i patia una estranya malaltia que els metges diagnosticaren d'anèmia cerebral. El retrat de la tercera postal (figura 3) és del 1886, l'any del triomf de *Canigó*.

La postal de la figura 4, amb la imatge d'un Verdaguer madur, és força interessant, ja que per la data en què va ser tramesa (dissset dies després de la mort del poeta) sabem que es tracta d'una edició

Figura 4

Figura 6

feta en vida seva. I també és interessant per la relació que va existir entre ell i el Dr. Robert, al qual esmenta el remitent de la missiva, que demana a la seva corresponçal –Magdalena de Dalmau, del carrer de Balmes número 67, de Barcelona– que li envii “una postal cualquiera en que figure el retrato del difunto Dr. Robert”. I és que Bartomeu Robert, conegut polític catalanista i metge eminent, va ser qui, el 2 d’abril de 1902, detectà un focus congestiu al pulmó dret de Verdaguier, origen de l’afecció que ràpidament acabaria amb la vida del poeta.

Sorprenentment, vuit dies després d’haver fet el diagnòstic, el Dr. Robert va morir de sobte, un fet que calgué ocultar a Verdaguier cada vegada que, prostrat al llit, preguntava per ell.

Les postals de la figura 5 i 6 presenten símbols catalanistes junt amb la figura del poeta, amb la particularitat que a l’última, a més de la quarteta ja esmentada, hi ha una rèplica de la il·lustració de Modest Urgell (1839-1919) que acompanyava la poesia “Dalt de l’ermita” del llibre *Aires del Montseny*. Urgell va ser un artista de cert renom que acostumava a pintar paisatges crepusculars, tristos

Figura 5

i misteriosos, en què sovint representava ermites i cementiris.

A la postal de la figura 7 es pot llegir el nom de l’autor, Alexandre Cardunets (1871-1944), dibuixant, gravador i pintor, conegut sobretot pels seus dibuixos i litografies de la Barcelona vella. La postal porta el títol de *Record de Vallvidrera* i relaciona implícitament aquest indret amb mossèn Cinto, el retrat i la firma del qual apareixen emmarcats per motius vegetals de caràcter simbòlic junt amb un escut quadribarrat. La resta representa l’església parroquial de Santa Maria de Vallvidrera amb el seu campanar (dreta); el casal proper de Vil·la Joana (part superior), on morí el poeta; la masia de can Tona (esquerra) –no fidelment del tot–, on visqué mentre estudiava al seminari de Vic. I encara la façana contigua pot voler representar –també aproximadament– la casa natal de Folgueroles.

Figura 7

Aquestes postals només són una mostra de les moltes més que s’han editat recordant la figura d’aquell poeta, *llaurador* (i excursionista) anomenat Jacint Verdaguier, mossèn Cinto pel poble. ■

La nostra gent

PILAR LÓPEZ SAUQUET

Maria Dolors Làzaro i Palau

"El món s'arreglaria bé tot sol només que tothom fes el seu deure amb amor i dedicació."
JOAN MARAGALL

Aquestes paraules del poeta escauen molt bé a la Pilar, que durant cinc anys ha dirigit la Marxa Matagalls-Montserrat. Em plau dedicar-li aquesta "nostra gent" ara que ha acabat la seva tasca directiva.

Pilar, quin any vas fer-te sòcia del Gràcia?

Crec que era cap al 1998. Vaig venir des de la UEC de Sants, o sigui, de Santa Eulàlia a Gràcia. Tenia una activitat intensa de muntanya. També vaig fer un curs d'escalada a Sant Celoni.

Podies compaginar la muntanya amb el teu treball?

Sí, havia estudiat enginyeria de telecomunicacions a la UPC (cinc anys més un de projecte final de carrera). I he estat treballat en telefonia mòbil durant tretze anys (aquí, a Lleida, a Tenerife i a Brussel·les).

Què t'atreu més de les activitats de muntanya?

Jo faig una mica de tot el que puc. Sobretot muntanya (tot l'any, i tant alta com mitja) però també escalada (poc grau, vaig començar tard i del V no passo...). Esquí de muntanya (de supervivència... sóc una esquiadora mediocre) i algun barranc (ja fa temps que no en faig). No m'agrada l'ETT.

Sé que vas anar d'expedició. On?

El 2008 vaig anar a fer l'Aconcagua, però per problemes de salut d'un company vam haver de baixar de Mules. Com que Argentina no te la pots acabar, un cop curat ens vam dedicar a pujar muntanyes pujant la cota de manera progressiva, i vam acabar a Vallecitos fent un 5.000 i escaig (Cerro Vallecitos) i un 6.300 (Cerro Plata).

I de sobte et trobo capitanejant la Marxa Matagalls-Montserrat del nostre Club. Com va ser això?

Esperonada per la Montserrat Caselles, vaig assistir a la reunió prèvia d'aquesta marxa, que cada any renova alguns dels seus components. Em van oferir la direcció i, després de pensar-m'ho, em vaig decidir: endavant!

Han passat cinc anys hi ara m'agafa el relleu en Josep Palomar, company i amic del Gràcia.

Pilar, et felicito una vegada més per la feina que hi vas fer. Junt amb els altres responsables, heu aconseguit una organització perfecta, una gran pinya amb els controls, l'avituellament i els voluntaris. Un tomb enorme cap a un canvi: introduir la marxa a Internet, que projecta la MM internacionalment.

Sé que el Districte de Gràcia et va reconèixer amb un premi la Nit de l'Esport. És així?

Sí, i em va fer molta il·lusió.

El 2009, tot deixant la MM, vas donar un cop de timó a la teva vida...

Sí, vaig sortir del món de les multinacionals de 'telecos' amb un somriure d'orella a orella. I aleshores em vaig decidir a treure'm la titulació de guia de mitja muntanya a Ripoll (aquí Tècnic d'Esports de Mitja Muntanya) per treballar del que m'agrada, compartir la meva passió per la muntanya i fer-ne gaudir! O sigui, vaig en recerca d'aquella utopia de ser feliç treballant... Penso que aquesta professió que he triat, pel que he vist (i, evidentment, per mi!!), serà la millor professió del món.

Doncs endavant Pilar. El món és teu i els teus companys i amics et desitgem que trobis la felicitat que busques en el treball. És un premi destinat als millors.

VIATGE A TANZÀNIA

Carne Aragó

Safari per terres tanzanes

Dels quinze que veníem del Kilimanjaro, vàrem passar a ser vint-i-dos, ja que el mateix dia que nosaltres retornàvem a Arusha, Montse Ribé, Herminia Martínez, Dolors Fontich, Marina i Marta Fabró, Jordi i Mònica Lanzaco, venien en vol des de Barcelona.

Tots teníem moltes ganes de descobrir una part de Tanzània que havíem vist molts cops en documentals i que ara descobriríem amb els nostres ulls. Dic oportunitat per no dir privilegi, perquè en el fons és un privilegi poder estar allà a on encara viuen els animals en estat salvatge. Sí, som uns *afortunats*, i més encara quan tots sabem la situació en què es troba Àfrica. Tanzània és políticament estable i això, junt amb el seu atractiu natural, la situen com un dels països africans amb més possibilitats turístiques.

Arusha és una ciutat del nord de Tanzània, amb aeroport, d'on surten els safaris als parcs més coneguts. Ens ajuntem els dos grups en un hotel entre vegetació tropical. Les habitacions són cabanes situades quasi a sobre els arbres, amb mosquiteres i tot. Ja estem ambientats per prendre contacte amb la sabana demà.

Al matí sortim d'hora amb tres Land Rovers descapotables. Comença aquell viatge tan somiat per molts. Passem per pobles i territori frondós amb plantacions de cafè i plataners. Al cap de poques hores entrem al parc nacional de Manyara. Aquest parc agafa el nom del seu immens llac. Tant bon punt entrem, ens reben els primers animals salvatges: macacos, aquells micos del zoològic que tenen el cul pelat i ensenyen les dents. Quasi bolquem els vehicles per fer les primeres fotografies! Més tard, quan veiem aquests macacos a vegades ni els fem cas... però, és clar, els primers tenen el seu mèrit.

A partir d'aquí ens envolten girafes i trobem elefants a pocs metres darrere els arbres, menjant. A l'esplanada hi ha moltes zebres. És al·lucinant, com si no tinguéssim suficients ulls per poder observar-ho tot. Voldries poder girar el coll com l'estruc, que per cert també hi és. Les màquines de fotos no treuen fum perquè quasi tothom les duia digitals, però el que sí que vam tenir fou problemes de manca de targetes de memòria. I tot just era el primer parc!

Dinem al costat del llac, en l'únic lloc on et deixen sortir del cotxe i que està preparat per fer pícnic. Les girafes passegen ben a la vora; estem quasi com en una pel·lícula de sessió de tarda. Alguns fins i tot fan la migdiada en lloc de veure el documental

en directe. Després ens apropem al llac i descobrim els facoquers (semblants als porcs senglars, amb grans ullals i una cara ferotge), i més i més girafes, zebres i elefants. Aquella nit dormim a l'alberg Manyara, situat a sobre del llac, amb piscina inclosa. Alguns del grup l'utilitzen, mentre d'altres admirem el paisatge a la posta del sol.

El segon dia marxem cap al parc del Serengeti. Els matins són freds i anem amb folres polars, i al migdia amb màniga curta. Parem a dinar a les gorges d'Olduvai, a 1.400 metres d'altitud, en la gran vall del Rift, considerada com el bressol de la humanitat. Aquí, el matrimoni de científics Leakey va trobar la Lucy, l'homínid més antic, l'any 1950. Passegem pel museu i dinem davant de la fondalada on es va fer el descobriment.

Després tenim l'oportunitat d'entrar en un poblat massai, amb prèvia entrega d'uns quants dòlars per persona. El cap del poblat diu que serveixen per comprar aigua i no haver d'emigrar a les ciutats. Ens fan una exhibició de balls, visitem les cabanes on viuen i l'escola. Tot això ens serveix per reflexionar sobre la nostra situació privilegiada. Sortim d'allà tots contents amb uns quants braçalets i collarets fets per ells.

Baixem cap al Serengeti per un terreny sec i ple de girafes que es dobleguen i eixarranquen molt per tal d'arribar als petits arbres existents. El Serengeti és allò que hem vist en les pel·lícules com *Mogambo* o *El gran caçador blanc*: una extensió de terra amb algunes acàcies i cúmuls de pedra, lloc especial per poder localitzar lleons o guepards.

S'està començant a fer fosc i al nostre voltant tenim un paisatge per recordar tota la vida: acàcies i el perfil de girafes preparant-se per la nit. Tot en un color taronja-salmonat indescriptible. Arribem a l'allotjament, l'alberg Seronera, i correm per anar a veure la posta de sol des d'un dels millors llocs de Tanzània. Valia la pena la carrera. El sol es pon amb l'esplanada del Serengeti davant els nostres ulls. Quina pau; estem tots com paralizats. És un d'aquells moments irrepetibles i que voldries guardar per sempre a la memòria, i segur que ho recordarem. Mentre estem en aquesta situació catàrtica, ens envolten uns sorprenents animalets que sem-

blen ratolins, i resulta que són de la família dels elefants!; es diuen damans i estan pels jardins de l'alberg. Des de les magnífiques habitacions, veiem macacos a les finestres; sort que estan tancades! Fantàstic.

El següent matí ens llevem a les cinc i, sense esmorzar, sortim per tal d'observar els animals quan van a veure aigua. El fred és intens, i d'animals en veiem molts, especialment lleons, hienes...

La resta del dia després d'esmorzar bé, anem a la piscina dels hipopòtams; no cal explicar la quantitat d'animals com aquests que hi ha. Planures immenses poblades de zebres, nyus, impales, gaseles Thomson, xacals, etc. He descobert que la zebra és un animal encisador; no n'hi ha dues d'iguals, com no hi ha dues empremtes digitals idèntiques. La seva defensa és que als depredadors els costa veure-les. Les ratlles distorsionen la visió; és com l'efecte moiré de la televisió.

També descobrim que d'acàcies, l'arbre més famós del Serengeti, n'hi ha de moltes menes, segons les fulles, alçària i localització. El més sorprenent és la facilitat i avidesa amb què les girafes se les mengen. No entens com no es destrossen la boca amb aquestes grandioses punxes. És un animal ben curiós i bonic.

A la sortida del parc, hi ha moltes famílies d'elefants; algun fins i tot s'enfada amb un dels cotxes i li planta cara, i per tant hem de girar cua per si les mosques... Després aconseguim descobrir dos guepards abeurant al costat del riu.

Aquella tarda entrem a l'àrea de conservació del Ngorongoro. Un lloc únic al planeta: ocupa la cal-

dera volcànica sencera més gran del món, 260 quilòmetres quadrats. No és un parc, ja que els massai poden entrar-hi amb els seus ramats.

Els albergs estan situats a dalt de tot del cràter, a 2.900 metres. Per arribar-hi, pugem pel vessant exterior, molt frondós, amb arbres immensos. En arribar a l'alberg i entrar-hi, ens sorprèn la visió: les habitacions s'obren a sobre l'abisme, tota la paret frontal és de vidre i em sento com un ocell volant sobre una extensió grandiosa de terra, a 600 metres per sota meu. Estem penjats a sobre de la caldera. Fins i tot des d'aquella distància, i sense prismàtics, es veuen uns petits punts, que són els elefants. Magnífic, impressionat. Se'm va posar la pell de gallina. Potser és un dels llocs més bonics que he vist mai. Durant la posta de sol veiem aquell superb paisatge asseguts a la terrassa i discutint quins són els animals que veiem.

L'endemà baixem cap a la caldera. Som una processó de cotxes cercant el que queda de la natura no manipulada per l'home. Trobem massais; són els únics humans que s'atreveixen a caminar lliurement pel Ngorongoro; és la seva terra. Un cop a baix, veiem entre núvols les parets del cràter i el lloc on hem dormit. En aquest lloc hi ha els mateixos animals que en el Serengeti menys les girafes; segons el que ens han dit, no poden baixar el pendent pronunciat del cràter amb facilitat a causa del seu llarg coll. Aquí hi ha rinoceronts, que en altres parcs han estat exterminats per aconseguir-ne la banya afrodisíaca. No els podem localitzar; potser quan tornem un altre any n'hi haurà més... Sort que la caça en aquesta zona de Tanzània es va prohibir l'any 1928.

Dinem en un lloc especial de pícnic, al costat d'un llac. Ens avisen que vigilem els aguilots, ja que si veuen menjar poden llançar-se i arrencar-nos-els de les mans. Va ser divertit, ja que alguns del grup fins i tot van menjar a dins del cotxe per por. I vàrem veure els ocells que agafaven una cuixa de pollastre a un despistat. Ells estan a casa seva i nosaltres som uns intrusos.

Sortim de la caldera amb pena i ens acomiadem. El Govern ho té molt controlat; els cotxes sols poden ser-hi un matí, ja que hi ha *numerus clausus* per entrar, i així els animals aconseguen una mica de tranquil·litat.

Ens traslладem al parc Tarangire, a prop d'Arusha. La seva peculiaritat són els arbres, els baobabs, agrupats o solitaris. La tradició africana diu que Déu es va equivocar en plantar-lo, de manera que ho va fer al revés: va deixar les arrels a dalt. Molts són arbres mil·lenaris; s'ha escrit molt sobre ells; poden explicar la història d'Àfrica. Aquí dormim en un campament. Les habitacions són tendes, amb lavabo i dutxa, iguals a les dels safaris de principis

de segle dels senyors rics. Davant de la tenda tenim uns immensos baobabs que necessiten unes deu persones per envoltar-los. Per sota nostre s'obre una vall molt ampla, amb un rierol on van a beure molts elefants, nyus, antílops aquàtics i girafes. Els elefants van en famílies; les femelles tenen molta cura de les seves cries; n'hem vist grups de fins a quaranta exemplars.

Aquella nit és la darrera de safari. Ho celebrem prenent cava. Fem una mena de foc de camp a fora les tendes, amb el soroll únic i encisador de la sabana africana. Per molts és la nit més bonica, ja que la relació amb la natura és directe. En sentim els sorolls des del llit: algun grunyit de lleó, ocells i molta vida. Jo creia que estava en la pel·lícula *Memòries d'Àfrica*, i sols faltava que em rentessin el cabell.

El matí següent el passem buscant el lleopard, que ha d'estar amagat en algun arbre, com hem llegit tantes vegades en els llibres, però no ho aconseguim.

S'acaba el contacte amb la natura. Hem vist la lluita diària per la vida en un lloc on l'única llei és sobreviure. Cal conservar aquests pocs espais de naturalesa viva, en equilibri amb el seu entorn.

I ara una mica de descans a Zanzíbar?

En acabar el safari, agafem l'avió des d'Arusha fins a Zanzíbar, coneguda com Unguja. Aquesta és una illa de l'oceà Índic que pertany a Tanzània i dóna una part del nom al país. Aquí no es veu la pobresa de l'Àfrica subsahariana, ja que hi ha pesca i agricultura a part de turisme. Se'n diu l'illa de les espècies per la quantitat que en produeix: clau, pebre, vainilla, cardamom... L'illa té una olor especial. En baixar del avió, notes que estàs envoltat d'una barreja d'olors molt agradables: natura humida i perfumada. Crec que àdhuc pots identificar el clau.

Zanzíbar té molta història. Des de l'antiguitat sempre ha estat un lloc de pas; per això la seva població és una amalgama de cultures. Ha estat sempre una ruta per al tràfic de mercaderies agrícoles i, no cal dir-ho, d'esclaus, que portaven del continent per vendre'ls a l'Àsia. Curiosament fou la capital del sultanat d'Oman (situat a la península Aràbiga). Les expedicions de Livingstone i Stanley s'aprovisionaven aquí abans d'anar al continent africà per poder descobrir el llac Victòria i les fonts del Nil. La capital és Stone Town (Ciutat de Pedra) i està declarada patrimoni de la humanitat per la Unesco pel conjunt arquitectònic i històric del centre antic.

Ens instal·lem quatre nits en l'hotel que havia estat el palau d'un sultà. Passejant pels seus salons

i habitacions, sembla que ens traslладem a uns segles endarrere.

La ciutat ens sorprèn. Cada nit es munten, a l'esplanada del moll, desenes de petits restaurants o més ben dit paradetes que fan menjar. Perquè de taula i cadires no n'hi ha. T'ho has de muntar tu a sota d'un arbre o a on puguis. És un espectacle. A cada paradeta et couen allà mateix el que tu vols. Hi ha pinxos de peixos que ni coneixem, gambes, llagostes, etc.

De dia, coneixem una mica l'illa fent "la ruta de les espècies", per identificar els diferents arbres autòctons. Tastem el coco fresc després d'una exhibició de com pujar a un cocoter cantant, amb una agilitat i alegria que ens deixa bocabadats. Acabem la passejada amb una barreja de sabors i olors embriagadora. Més tard, acompanyats per una tempesta tropical, anem al bosc de Jozani per conèixer els còlobs (simis petits). Ells ens miren tan encuriòsits com nosaltres a ells.

L'endemà, amb la barca que es diu Mister Bean (singular nom), anem a l'illa de les tortugues. Les tortugues són originàries de les Seychelles i van ser un present fet pel seu príncep al sultà de Zanzíbar. Són tan grans com les de les de Galápagos. Ens deixen tocar-les i és tota una experiència per a la majoria de nosaltres. Aquests animals vells i respectables tenen una pell i una cuirassa impressionant, i els encanta l'enciam. Després anem a nedar per veure el fons marí ple de peixos tropicals. Estem a l'Índic, i aquest lloc és considerat un dels millors fons coral·lins del món. A partir d'un metre de fondària es poden veure corals impressionats d'una gran diversitat.

Les platges de l'est de l'illa es consideren paradisiaques per la seva sorra blanca, i nosaltres no podem resistir-nos de conèixer-les al dia següent. De tornada a la ciutat, anem a l'antic mercat dels esclaus, avui transformat en museu. Veiem dibuixos i fotos sobre el tràfic d'esclaus. Es poden visitar les cel·les, on amb condicions infrahumanes esperaven milers de persones el seu destí despietat. Surts amb el cor contret i amb molts dubtes i contradiccions.

Ens acomiadem de Zanzíbar i tornem a recórrer la ciutat vella pels estrets carrers. Uns racons que ens transporten als relats de Les mil i una nits.

No han estat uns dies de descans com ens pensàvem a l'inici, però és que aquesta illa es mereix invertir-hi temps.

Gràcies, Tanzània, per tot el que ens has donat aquest estiu i per permetre'ns gaudir dels teus paisatges i sobretot de la teva gent. Ens emportem un gran record del que hem vist i après. ■

LA VALL DEL LLOBREGÓS

Roger Lloses

Introducció

El Llobregós és un rierol de cabal modest però permanent. Neix al terme de Calonge de Segarra i desguassa al Segre al poble de Ponts. El seu recorregut en direcció NW té un tram que ha estat protegit com a Espai d'Interès Natural: la vall compresa entre la carretera de Biosca a Guissona al sud, i la de Sanaüja i Salvanera al nord. Aquí el Llobregós hi meandreja formant un bosc de ribera que contrasta amb el paisatge segarrenc.

Una altra característica són els afloraments de guixos que, tot i estar per sota dels gresos i argiles, l'erosió fluvial els ha fet aparèixer al llarg de les terrasses a banda i banda del riu. A més, aquests guixos que són plàstics i mal·leables, emergeixen a l'exterior per la pressió de les capes de materials més durs. És el fenomen geològic dit diapir.

L'excursió no té desnivells importants i bona part passa per camins amples, per tant, és "pedalable" pels iniciats.

És país de boires entre novembre i febrer i al pic de l'estiu les temperatures poden ser molt altes.

El camí proposat coincideix amb trams de les rutes senyalitzades del PEIN: Rutes de la Solana, de les Gesses, del Molí del Cava i, finalment, de l'Aubaga.

Es pot seguir el traç de GPS que trobarà a: [www.cegracia.cat/Fitxers del CEG/Tracks GPS/Vall del Llobregós](http://www.cegracia.cat/Fitxers%20del%20CEG/Tracks%20GPS/Vall%20del%20Llobregos).

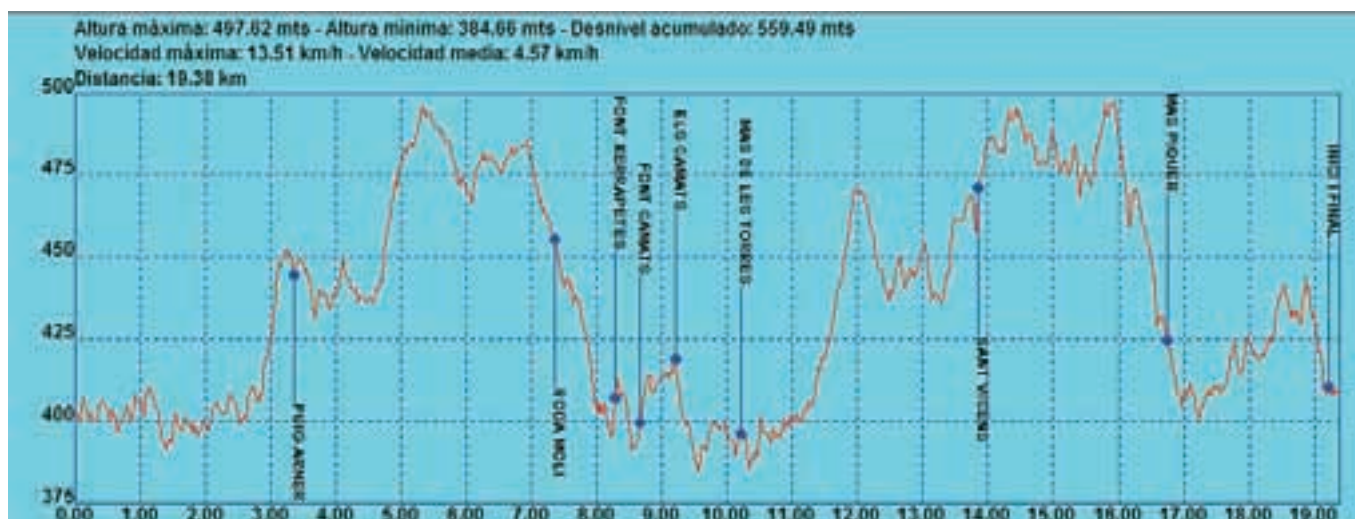
Descripció

L'itinerari circular comença al diapir que hi ha just al km 26 de la carretera LV-3113 de Biosca a Guissona. Just travessar el pont sobre el Llobregós, baixarem per un camí on, en cinquanta metres, podrem deixar el vehicle davant el panell informatiu d'aquest tret geològic. Els horaris d'aquesta descripció inclouen les aturades necessàries per observar tot allò que s'esmenta.

Com que la caminada segueix per una pista que surt des de la carretera i segueix el riu pel seu marge dret, haurem de tornar i vorejar a frec de carretera per passar el pont. Ja a la pista, la seguirem fins el Mas del Sot on hi trobarem un nou panell

QUADRE DE DADES

Indret	Altura	Distància	Temps
Ctra. LV-3113	394	0,00	00.00
Puig-arner	444	3,328	00.50
Roda de Molí	464	7,318	01.50
Font Xerrapetes	412	8,108	02.10
Fons de Camats	405	8,639	02.25
Els Camats	419	9,148	02.35
Mas de les Torres	397	10,166	02.55
Sant Vicenç	469	13,765	03.55
Mas Piquer	424	16,623	04.35
Final Ctra. LV-3113	394	19,252	05.15

A Puig-arner conversant amb el Xic de la Malagana

informatiu que ens fa la introducció a aquest Espai d'Interès Natural. Seguirem en la mateixa direcció NW, passarem per una de les típiques cabanes de pedra seca de la comarca fins arribar als peus de Puig-arner. Per pujar-hi, prendrem la pista de la dreta que ens portarà a un collet darrere el mas, i d'aquí seguirem per visitar el mas i el mirador sobre el riu que hi ha al seu costat (0.50 h). Estem en un aguait de les aus que visiten l'hàbitat per hivernar o de camí en les seves migracions.

Tornarem al collet i seguirem cap al nord i nord-oest remuntant per la zona de Les Gesses i abandonant la fisonomia de ribera. Som al típic terreny de la Segarra: camps de cereals, i algunes oliveres entre clapes d'alzinar. I, sobretot, amb l'impacta del

Menjadora per ocells en zona cremada a Les Gesses

Corriol dels Camats

Mas de Puig-arner

recent incendi de juliol de 2009 sobreposat a l'històric de la Catalunya Central de 1998.

Arribem a una cruïlla amb una roda de molí a manera de fita i l'indicador Ruta de les Gesses-

De pas per Mas Piquer

Diapir a la riera de Massoteres

Font de Xarrapetes

Salt del Molí del Cava

Corriol dels Camats (1.50 h). Prendrem aquest corriol que baixa pel Clot dels Xandrets fins la Font de les Xarrapetes (2.10 h). Està ben condicionada i hi podrem tastar el regust salí. En arribar a la pista que segueix el riu, la seguim a l'esquerra fins el proper Clot de la Font on ens hi desviarem per visitar la bassa i, més amunt, la caseta rodona de la mina que hi aflora (2.25 h). Tornarem a la pista fins el Mas d'els Camats (2.35 h) i el Mas de les Torres del Riu (2.55 h). Aquí passarem el riu i remuntarem l'espona dreta del Llobregós pel camí de Salvanera. Són cent metres de desnivell i la dificultat màxima de l'excursió. Ja a dalt de la Solana i a les envistes del poblet de Salvanera girarem a l'esquerra per anar a l'ermita de Sant Vicenç i l'explotació agrícola de Can Mascó (3.55 h). Haurem passat de la ribera a la solana passant pel rost de l'obaga, i es repeteix el paisatge de Les GesSES de l'altre costat de riu.

Retornem, però, al nostre protagonista i seguirem el camí de Mas Piquer, de nou a tocar dels meandres fluvials (4.35 h). Voltarem el mas aclaparat pel bosc, i prendrem un sender que marxa enlairat aigües amunt fins arribar al Torrent de Massoteres, afluent per l'esquerra del Llobregós, just en el plegament de guixos on hem començat (5.15 h). ■

FITXA TÈCNICA

Punt d'inici i final: Itinerari circular des del diapij del Torrent de Massoteres
Temps: 5.15 h de durada total amb descansos
Distància: 19,252 km
Desnivell acumulat: 156 m
Dificultat: Fàcil
Època recomanable: primavera i tardor.
Equip necessari: Calçat de tresc, aigua, i protecció pel sol.
Senyalització: pals curts amb xapa indicadora de la ruta i pals alts a les principals cruïlles.
Documentació: La Segarra, mapa comarcal de Catalunya. ICC 1:50000; tríptic del PEIN Vall del Llobregós, Consell Comarcal de la Segarra; www.lasegarra.org i www.llobregos.net

TOUR DEL MONT BLANC. DEL 4 AL 10 DE JULIOL DE 2009

Ramon Izquierdo

Des del 2008 que hi donàvem voltes, l'Isidre feia temps que tenia una de les guies del Tour amb la idea de fer-lo. A les sortides del dijous en varem parlar i aviat ens vam engrescar.

Buscant informació per Internet, la idea anava prenent forma mentre anàvem concretant els diferents punts:

Onze dies és la durada clàssica però com que ens semblava massa llarg, ens vam decidir per fer-lo en set dies.

La nostra elecció va ser "Tour del Mont Blanc en liberté", que ofereix Cairn i que comprèn la reserva de l'allotjament dels diferents dies i el transport de l'equipatge per poder anar cada dia amb una motxilla lleugera.

Varem escollir fer l'itinerari en sentit horari i el recorregut depenia de nosaltres, havíem d'arribar cada dia al lloc on teníem la reserva, equipatge i allotjament amb dutxa i mitja pensió.

Ens va semblar que la primera quinzena de juliol era la més adient, ja que a partir del 14 hi ha molta més gent que el fa.

El TMB, és un projecte nascut entre els anys 1950 al 1952, amb un itinerari d'uns 150 km i 9.450 m de desnivell positiu, a través de tres països (França, Itàlia i Suïssa) és un dels itineraris a peu més freqüentat d'Europa, amb uns 25000 excursionistes cada temporada (15 de juny – 15 de setembre)

Val a dir que aquesta travessa és molt bonica, i que hi ha diferents opcions per fer-la, en sentit horari o antihorari, i es poden agafar variants de l'itinerari més o menys difícils, segons l'època, la neu que es pugui trobar, etc. Crec que tothom pot escollir el camí que més encaixi a les seves condicions.

Al llarg de la ruta trobes gent molt diversa, jove, gran, parelles soles o amb fills, grups de joves, d'amics, etc. Et vas retrobant amb gent que està

fent el mateix recorregut, fas comentaris, etc. Una altra característica és que si per qualsevol motiu s'ha de deixar o saltar una etapa, sempre pots fer-ho amb transport públic.

Els temps indicats són els totals que anàvem fent, sense descomptar les parades.

Divendres 3: A les sis del matí ens trobem els quatre (Bernardo, Isidre, Maria, jo) i marxem cap a Chamonix on a l'arribar, després de fer una breu visita turística, seguim fins a Le Tour (1.450 m), al refugi del CAF on tenim la primera reserva.

Allí ens donen la documentació preparada per CAIRN, (empresa amb què hem contractat els serveis). Hi ha les etiquetes per l'equipatge, dos plànols escala 1:25000 de l'ING, el de St-Gervais-les-Bains (3531 ET) i el de Chamonix (3630 OT), una breu descripció de les etapes, el lloc on tenim les reserves i les dades per fer la transferència el cinquè dia i l'últim.

Dissabte 4: Deixem el petit poble de Le Tour i ens enfilem cap al Col de Balme (2.191 m) frontera amb Suïssa. A la dreta ens queda el Glacier du

Baixant cap a Trient

Tour, darrere nostre, tenim el Mont-Blanc, l'Aiguille Verte, els Drus i les Aiguilles de Chamonix. Després del Col de Balme comencem a baixar, travessem algunes congestes sense problemes. Anem baixant, tenint a la vista el Glacier du Trient. Sobre les dues de la tarda arribem a Trient (Suïssa), al Relais du Mont-Blanc, on tenim la reserva. Estem a 1.297 m d'alçada. En aquesta primera etapa hem pujat 800 m i baixat 980, en unes 6 hores i 11 km de recorregut.

El temps està plujós, sortim amb en Bernardo a veure on comença el camí de demà. Per sopar han fet una fondue especialitat de la casa, amb formatge i tomàquet!

Diumenge 5: Per aquesta etapa hi ha dos itineraris per anar a l'Arpette, un que passa per la Fenêtre d'Arpette i pel costat de la gelera de Trient i l'altre per les Bovines que és més llarg però millor i és el que triem. Sortim de Trient en direcció al coll de la Forclaz (2.365 m), pel camí de les Bovines. Arribem a l'alpage de Bovine (1.987 m) amb panorama sobre la vallée du Rhône, seguim fins al Plan d'Au on dinem. Arribem a Champex-d'en Haut i després a la val d'Arpette al Relais d'Arpette (Suïssa) a 1.460 m. On tenim la reserva. Avui hem caminat 15 km, arribant al Relais sobre les tres de la tarda, havent pujat 1.080 m i baixant 730 m.

Dilluns 6: Estem al Valais i anem cap a la Fouly, sortint del Relais d'Arpette, passem per Champex amb el seu llac, és un trajecte pel bosc molt bonic, amb molts llocs per parar, menjar i dormir. Arribem a la Fouly, i ens allotgem a l'hotel Edelweiss, al "dortoir" (dormitori comú tipus refugi). Estem envoltats de muntanyes imponents, el Mont Dolent i tenim una magnífica vista sobre la gelera de l'A Neuve. Avui hem recorregut 20 km, en 7:30 hores, amb 619 m positius i 107 m negatius.

Dimarts 7: Deixem Suïssa i entrem a Itàlia passant pel Grand Col Ferret (2.537 m). La imatge del Glacier de Pré de Bar, ens acompanya fins al Val

Mont-Blanc des del coll de Balme

Geleres i entre núvols el Mont Dolent

Ferret italià (1.705 m) un cop passat el coll, baixem cap al Refugi Elena (2.062 m).

Aquest és un refugi amb una capacitat de 128 llits, al peu del Mont Dolent, enfront del Glacier du Pré De Bard i el Glacier de Triolet.

Sopem i acabem prenent una Grolla, que és una beguda calenta, símbol de la vall d'Aosta feta de cafè perfumat amb licor i que es pren en colla en un recipient amb 4, 5 o 6 boques que es va passant de l'un a l'altre.

El recorregut d'avui ha estat de 15,4 km en 7:30 hores, amb 1.144 m de desnivell positiu i 696 m de negatiu. Cap al vespre es posa a ploure.

Dimecres 8:

A la nit ha seguit plovent i uns 200 m més amunt del refugi ja ha nevat, es veu tot empolsinat.

Al fer el Tour en set dies, avui saltem l'etapa que passa pel Refugi Bertone, i anem directament a Courmayeur, fent una part del recorregut en bus.

Baixem del refugi Elena tenint a la nostra dreta els contraforts de les Grandes Jorasses fins a Arp Nouvaz, on agafem el bus fins a Courmayeur PMB (plaça Mont Blanc), arribant al voltant de les deu del matí. Ja estem a l'altre costat del Mont-Blanc, el que vol dir que hem fet la mitat de la volta.

Courmayeur, és una ciutat elegant amb botigues i hotels luxosos, gent molt arreglada però sense el glamour de Chamonix. Fa la impressió d'un poble de vacances per gent acomodada; no es veuen muntanyencs.

Aquí hi tenim diverses opcions: una, agafar el telefèric fins a Plan Chécrouit, però com està tancat no cal pensar-hi, l'altra és pujar a peu per les pistes d'esquí un desnivell de 500 m (el que puja el telefèric), i per últim la que hem escollit, perquè ens sembla la millor, anar en bus a Plan Ponquier (1.505 m) al final del Glacier de la Brenva. Agafem el bus a tres quarts d'onze i comencem a pujar a peu, passant pel refugi de Monte Bianco fins al Col Chécrouit (1.956 m). Estem al mig d'una estació d'esquí, arribant al Refugi Maison Vieille, és molt alpí i el regenten una parella d'esquiadors, ella argentina i corredora d'esquí de fons. Dinem (uns es-

paguetis carbonara sensacionals) i continuem cap a l'Alp Vieille superior (2303 m), entrem a la Val Veni, i el lac Combal (Itàlia) a 1.975 m, al peu de l'enorme Glacier de Miage. Arribem al refugi CAI Elisabetta Soldini (2.195 m) entre el Glacier de la Lée Blanche i el Glacier d'Estelette, sota de l'Aiguille des Glaciers (3.816 m), de la Petite Aiguille des Glaciers (3.468 m) i al costat de les Pyramides Calcaires (2.896 m).

El refugi porta el nom d'Elisabetta Soldini-Montanaro, muntanyenca piemontesa que va morir en un accident de muntanya al Mont de la Saxe els anys 50 del segle passat.

És un refugi molt semblant als nostres, de 77 places, i el que hem trobat més ple de tot el Tour, l'aigua calenta va amb fitxa (inclosa en la MP) però està quasi freda, sembla que l'escalfen amb termos elèctric i amb tanta gent ja s'ha acabat. Acabem el sopar prenent una grappa. Avui hem caminat 3 hores fins el bus (+ 315 m /- 881 m) i després amb unes 3:30 hores més hem arribat al refugi Elisabetta.

Dijous 9:

Del refugi CAI Elisabetta pugem cap al col de la Seigne amb vistes al Glacier de l'Estelette.

Poc abans d'arribar al coll trobem la Casermetta (2.365 m), antiga construcció militar, propietat de la Regió Autònoma Valle d'Aosta i restaurada l'any 2000. És un centre d'acollida i informació per als excursionistes, amb un sistema d'aprovisionament energètic basat en fons renovables (microcentral hidroelèctrica, plaques solars tèrmiques i plaques solars fotovoltaïques) a l'interior hi ha una maqueta de l'Espace Mont-Blanc i uns plafons informatius.

Després de la visita, seguim fins al coll de la Seigne (2.516 m) i comencem a baixar, ja en territori francès. Passem pel xalet des Mottets (1.870 m) i la Ville des Glaciers (1.789 m) on fan el formatge Beaufort, arribant fins a Les Chapieux, final de la nostra etapa. Tot el trajecte de baixada és molt bonic (bucòlic). Hem caminat unes 4 hores i arribem a l'Auberge-Refuge de la Nova (1.554 m) on dinem i ens allotgem fins al dia següent. Etapa curta de 14,5 km, amb 406 m de pujada i un descens de 860 m.

Divendres 10:

Darrera etapa del Tour. Pugem cap al coll de la Croix du Bonhomme (2.443 m) on hi ha un refugi guardat del CAF, després el col du Bonhomme (2.329 m), des d'on podem contemplar el Beaufortin, el Tirol dels Alps francesos. Comencem la llarga baixada, passem pel Plan des Dames, replà ocupat per un gran munt de pedres que segons la llegenda cobreix les despulles d'una 'dama anglesa' i de la seva acompanyant, mortes durant una

Courmayeur

gran tempesta. La tradició vol mantenir el record d'aquesta tragèdia i per conjurar la mala sort, és costum de posar-hi una pedra al passar. Dinem a Nant Borrant, passem per Notre Dame de la Gorge (1.210 m), magnífic exemple d'arquitectura barroca de mitjans del XVII i acabem la nostra ruta al càmping du Pontet on recollim l'equipatge. Hem sortit de les Chapieux a les set del matí, arribant al càmping del Pontet a un quart de tres, amb un recorregut de 15 km.

Des d'allí, agafem una *navette* fins a l'oficina de turisme de Contamines Montjoie, després enllacem amb un bus que ens porta a Salanches (al costat de St. Gervais), allí agafem el tren fins a Montroc Le Planet on arribem a tres quarts de set. Estem a 1 km del refugi de le Tour on tenim reserva per passar la nit. L'Isidre i en Bernardo van a buscar el cotxe i la Maria i jo ens esperem amb les bosses.

Hem passat 6 dies gaudint dels Alps, amb bastant bon temps.

Dissabte 11:

Després d'aquesta setmana en què hem voltat a peu el massís del Mont-Blanc, i com a final, malgrat que el dia no és gaire bo, anem des de Chamonix (1.037 m) a Courmayeur, primer amb el telefèric a l'Aiguille du Midi (3.842 m), després amb el telecabina panoràmic que travessa la Vallée Blanche (Glaciar de Le Geant) i finalment ja a Itàlia, el que des de la Punta Helbronner (3.462 m) ens durà a La Palud (1.370 m), i en bus a Courmayeur (1.224 m). Després de visitar la ciutat alpina, agafem el bus que travessant el túnel del Mont Blanc ens torna a Chamonix on dinem i després de fer algunes compres, iniciem la tornada.

Documentació:

Guia Tour du Mont-Blanc de TopoGuides

Planols escala 1:25000 de l'IGN 3531 ET i 3630 OT. ■

ELS NOSTRES CAMPANARS ROMÀNICS DE TORRE CILÍNDRICA

Josep Arisa i Molas

Dins el que podríem anomenar elements *singulars* del romànic català hi trobem els denominats campanars de torre "rodons", cilíndrics o de planta circular. L'origen d'aquests tipus de campanars, cal buscar-lo en algunes torres cilíndriques preromàniques –considerades del segle IX-, situades en edificis bizantins, com els de Sant Apol·linar Nou, Sant Apol·linar in Classe i Sant Vitale, tots ells a Ravenna (Itàlia). El més antic d'entre aquests campanars catalans, el de Sant Vicenç d'Enclar, pot tenir el seu referent en models irlandesos, els *cloitech* dels segles VII i VIII, estesos al continent.

La política i vida medieval catalana –especialment del segle XI– molt orientada vers Itàlia, va rebre fortes influències llongabardes; que també influïren i es reflectiren en la nostra arquitectura romànica.

Si no ens en deixem cap, hem localitzat, en les terres catalanes, sis campanars d'aquesta tipologia.

A l'Alt Urgell, tres: **Sant Serni de Tavèrnoles**, **Sant Martí d'Ars** i **Sant Sadurní de Gavarra**. Dos a Andorra: **Santa Coloma** i **Sant Vicenç d'Enclar** –tots cinc en una mateixa o molt propera àrea geogràfica (el bisbat d'Urgell)– i, finalment, un –més apartat dels Pirineus– a l'Anoia: **Santa Maria del Bruc**.

En aquest article us en farem una ràpida presentació, gairebé un tast, per tal que us engresqueu a anar a veure'ls vosaltres mateixos tot gaudint, en una agradable excursió, d'uns pobles, un entorn, una història i un art ben originals i interessants.

Els campanars de torre

L'origen i objectiu de les torre-campanar, segurament, era triple. Servien, en primer lloc, en uns temps

força bel·ligerants, de talaia de vigilància i d'element defensiu de l'església i de la comunitat que l'envoltava.

Alhora i ja en un terreny més espiritual, eren una senyal d'identitat, una manera de simbolitzar un lligam directe amb Déu, per la seva alçada tot assenyalant el cel; de la mateixa manera que, pel seu caràcter fortificat, podien significar la força de la fe davant del mal.

Finalment, tenien una funció pràctica: convocar els fidels i avisar –com en moltes poblacions encara es fa ara– el veïnat. Les campanes –en un principi no n'hi havien– situades en aquest lloc elevat, per tal de que el so es propagui millor, són les encarregades –a partir de diferents tocs– de comunicar els diversos actes litúrgics que tenen lloc a l'església, però també, una defunció, un incendi, una festa, el toc de "sometent" o una reunió. El campanar, avui, ha perdut la seva facultat defensiva i en resta, tan sols, el seu simbolisme i la funció convocatòria.

Potser ara entendrem el perquè els campanars romànics solen formar un cos a part, tot i que a tocar, de l'església; la raó de la seva massissa i sòlida construcció, sense obertures en els nivells més baixos i, alguns d'ells, amb espitlleres i merlets. Més endavant, per aconseguir fer un campanar més alt, es "buidaren" els murs dels pisos superiors, amb finestres per tal d'alleugerir el pes, tot guanyant esveltesa i lluminositat a l'interior; alhora que s'hi van anar incorporant elements decoratius.

Feta aquesta breu introducció, passem a conèixer, una mica més, els que tenim a casa nostra.

L'Alt Urgell

Sant Serni de Tavèrnoles (Municipi d'Anserall).- D'entre els campanars "rodons" d'època romànica devia

ser, pel seu diàmetre i –segurament– alçada, el més espectacular. Construït, possiblement, al segle XI actualment està mutilat. En podem veure algunes restes com la porta d'accés, algun arc i una escala de cargol que, ara, porta a les cobertes de l'original capçalera d'un dels monestirs benedictins més importants de les terres d'Urgell. Per les característiques de les parts conservades i del conjunt de l'edifici, restaurat els anys 1971-72, aquest campanar podria ser el més monumental dels que, d'aquest tipus, tenim a Catalunya. Ben segur que serví de model per a la construcció dels altres, d'aquestes característiques, que trobarem relativament a prop.

Sant Marí d'Ars (Municipi d'Anserall). L'església de Sant Martí és al cor del poble d'Ars situat, a 1.362 m, a la riba del Valira. El campanar, de la segona meitat del segle XI, està molt ben conservat. Equilibrat de formes, ornamentació i proporcions és molt representatiu d'aquest tipus de campanars. Té tres nivells d'obertures, un primer pis amb llargues i estretes espitlleres i els dos superiors amb quatre finestres geminades, amb una columneta central, en cadascun d'ells. Dues d'aquestes finestres estan paredades i una transformada en espitllera. Confiam que una propera restauració les torni al seu estat original. Cal destacar el detall que, les espitlleres del primer pis, no es troben en la mateixa vertical que les obertures dels pisos superiors, sinó que coincideixen amb els paraments massissos d'aquells. El campanar està coronat per una renglera o fris d'arcuacions

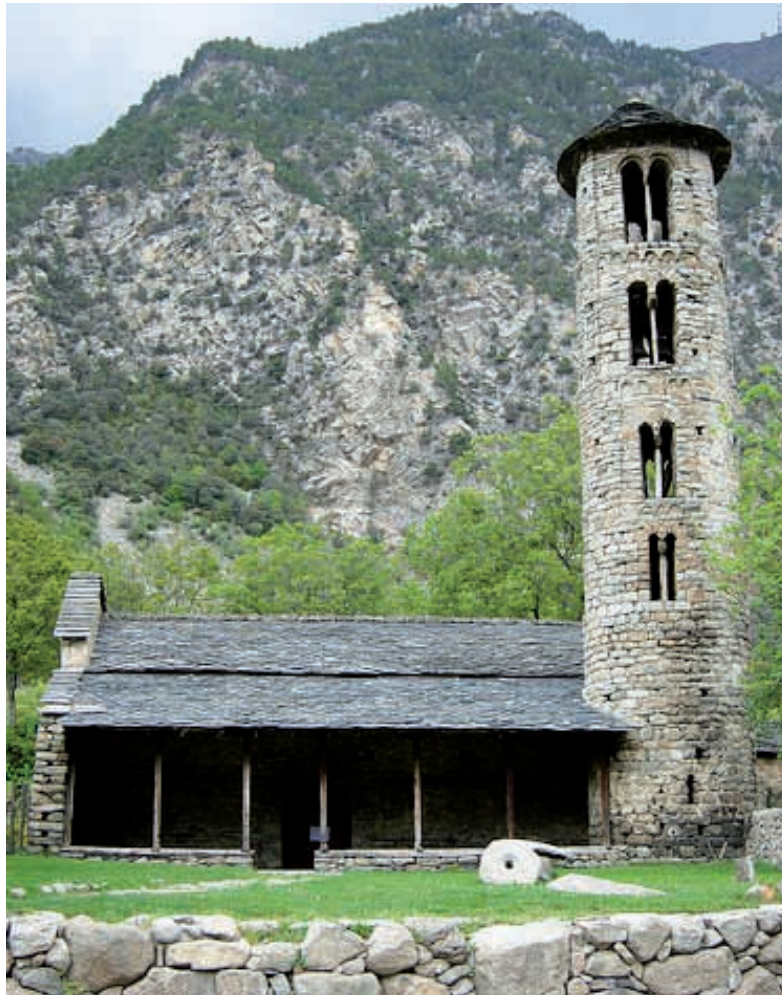
llombardes sobre les quals hi trobem el ràfec de la coberta, lleugerament cònica, feta de lloses de pissarra.

Sant Sadurní de Gavarra (Municipi de Coll de Nargó). Gairebé als límits amb les veïnes comarques del Pallars Jussà i la Noguera hi trobem l'antic nucli de Gavarra, a 1.123 m, a redós de la serra d'Aubenç. Aquest campanar, del segle XI, tot i que –vers el 1922– va ser mutilat, pel fet que el darrer pis amenaçava ruïna, manté, encara, un cert atractiu esdevenint l'element més singular de l'església. Es poden veure, en la part alta de la torre, dues finestres geminades formades per dos arcs de mig punt i una columneta central. Cal pensar que el segon pis, com hem dit ara desaparegut, era de característiques semblants. En el seu lloc s'hi va col·locar una espadanya de dos ulls que, sobre una coberta inclinada de lloses, corona actualment el campanar.

Andorra

Santa Coloma (Municipi de Santa Coloma). L'església de Santa Coloma està situada, a 970 d'altitud, a la dreta del Valira –un riu que ja hem esmentat abans-. El campanar, adossat al lateral del temple, té 17,75 m d'alt amb quatre pisos, cadascun dels quals amb quatre finestres geminades molt deformades. Cada pis o nivell està decorat amb un fris d'arcuacions i lesenes llombar-

Santa Coloma d'Andorra

Sant Vicenç d'Enclar

des. La torre és coberta per una teulada cònica de lloses de pissarra. En diferents anys (1933, 1976 i 1977) s'han efectuat importants treballs de restauració. El conjunt del campanar forma una torre sòlida, que no aconseguix alleugerir les finestres relativament petites obertes als murs. Tot i la rusticitat d'aquest campanar el conjunt és molt decoratiu i d'una gran vistositat, essent un dels més significatius, per la seva difusió, de tota l'àrea catalana.

Sant Vicenç d'Enclar (Municipi de Santa Coloma). L'església de Sant Vicenç és, segurament, ben coneguda pels escaladors que freqüenten la via d'escalada que hi ha als seus peus. Està emplaçada, a 1.116 m, damunt d'un puig rocós, sobre mateix del poble de Santa Coloma. El campanar, no gaire alt, presenta un fris de finestrals, molt rudimentaris, en la seva part alta. Les finestres, irregulars i simples, són més amples a la part baixa. Per sobre d'aquestes, sota el ràfec de la coberta, hi ha sis petites finestres en forma de ferradura. El campanar està rematat amb una coberta cònica de lloses de pissarra. Molt possiblement és del segle IX i alguns estudis recents diuen que, fins i tot, del VIII. És, per tant, el campanar d'aquesta tipologia –de fet, entraria ja en la dels preromànics- més antic dels que tenim a les nostres terres. L'any 1979 s'hi efectuaren importants excavacions arqueològiques i es va reconstruir, en gran part, tot l'edifici.

L'Anoia

Santa Maria del Bruc (Municipi del Bruc). El campanar d'aquesta església és l'element més rellevant de

les restes romàniques de l'edifici. Es tracta d'una torre de planta circular composta, originàriament, de dos pisos; en el darrer del qual, mutilat, modernament s'hi ha col·locat una torreta prismàtica amb teulada piramidal. Aquest afegit, a més, provocà l'escairament de les cares del primer pis que, ara, no encaixen amb la base circular original que, abans, tenia continuïtat fins dalt de tot del campanar. Els dos pisos devien tenir, com encara podem veure en el primer, finestres geminades amb una columneta al mig. El campanar, adossat al costat meridional de l'absis, es comunica amb aquest a través d'una porta amb arc de mig punt adovellat. El campanar, com les altres restes romàniques conservades, deuen ser de finals del segle XI.

“Falsos” campanars cilíndrics

No voldríem acabar aquest treball sense fer esment, per tal de que ningú es confongui, del que podríem anomenar “falsos” campanars cilíndrics.

Son avui, certament, campanars però utilitzen, per a fer aquesta funció, restes d'altres edificis, civils o militars, romànics o medievals. N'hem localitzat tres: un, al Rosselló; un altre, a la Selva i el tercer, al Baix Empordà.

Santa Maria de Cotlliure (Cotlliure, el Rosselló). El campanar d'aquesta església és una antiga torre-far del port de la població. La part baixa, fins a una alçada de 7 m, pel tipus de construcció, es pot datar com del segle XIII. La part mitjana, pot ser del segle XIV i la superior,

Campanar Cotlliure

Campanar Brunyola

Torre de les hores-Pals

ja utilitzant la torre com a campanar, correspon al mateix període de construcció de l'església a finals del XVII. La cúpula que el corona, molt més moderna, es construí vers el 1810.

Sant Fruitós de Brunyola (Brunyola, la Selva). El campanar reutilitza una de les quatre torres d'angle del castell local, del segle XIII. Els terratrèmols dels voltants de 1427, destruïren la vella església romànica, del segle XI, i bona part del castell; en la reconstrucció del Sant Fruitós actual, al segle XVI, s'aprofitaren part dels murs, dues làpides, l'antiga porta ferrada de l'antic tem-

ple i, com a campanar, una de les torres cantoneres del castell.

Torre de les Hores (Pals, el Baix Empordà) Aquesta fotografiada torre-campanar és l'antiga torre mestra, del segle XII, del castell de Pals. Té una alçada d'uns 15 m i dos nivells, l'inferior, al qual s'hi accedeix per una porta moderna i el superior, on hi ha la porta original, situada a aquesta alçada per motius de seguretat. En la terrassa que remata la torre s'hi construí, a finals del segle XV, un airós campanaret gòtic que transformà la bèl·lica torre en un pacífic campanar. ■

VIVÈNCIES COMPARTIDES AMB UN SEXTOGRADISTA

Joan Cervera i Batariu

En recordança de l'estimat amic i consoci, Josep M. March, muntanyenc i gran cinèfil, entusiasta de la figura de Riccardo Cassin.

"L'home del sisè grau", com era definit Riccardo Cassin, fou un gran amic del GEDE, del Club Excursionista de Gràcia, fins al punt que el nostre Grup el nomenà Membre Honorari, distinció que ell va acceptar amb gran alegria però, en realitat, érem nosaltres que en restàrem honorats.

No correspon ara detallar els llaços que ens uniren, i encara menys fer un inventari de les seves notables i quasi mítiques ascensions per gran part de les muntanyes de la terra, que inicià en els seus estimats Dolomites i culminades

–alpinísticament parlant– en la resolució d'un dels darrers problemes dels Alps: la punta Walker de les Grands Jorasses, en la dècada irrepètible dels anys trenta del segle passat.

Riccardo Cassin fruï d'una llarga vida, tota una centúria. Nasqué a Itàlia un dos de gener del 1909 i morí un sis d'agost del 2009. Fou un gran alpinista, no solament per les seves ascensions, sinó –també– per la seva senzillesa i un ferm sentit de l'humanisme que impregnà tota la seva acció muntanyenca, familiar, industrial i comercial...

Hem perdut un exemple en tots sentits i, sobretot, un membre del GEDE. No hem d'estar, però, entristits per això; hem de sentir una immensa joia pel fet d'haver-lo conegut i d'haver-lo pogut comptar en les nostres files.

Caro Riccardo, gràcies per la teva amistat i gràcies, una vegada més, per haver marcat el veritable camí a seguir pels muntanyencs!

Fins a sempre...

Joan Cervera i Batariu

President del GEDE 1953/57.

Aquesta nota a títol de recordatori va ser publicada en el nostre butlletí de març/abril 2010 per indicació de l'expresident del GEDE, Martí Santamaria.

Després em vaig proposar de fer un article per a la Revista *Mai Enrera* que recollís tres instants de l'amistat que m'uní amb Riccardo Cassin, com un senzill, però sentit homenatge, a la seva personalitat. Si seguiu llegint ho podreu comprovar. Gràcies, a l'avançada, per la vostra atenció.

En acabar l'estiu de 1960 el recordat company de cordada Josep Santacana em va parlar de la seva campanya a les Dolomites i la possibilitat de fer venir a Barcelona el mític alpinista Riccardo Cassin. Ens hi posàrem en contacte i fàcilment vàrem concretar la seva vinguda per a la presentació del film de la primera ascensió al Gasherbrum IV, quasi un vuit mil, ja que només li'n manquen 20 metres, titulada *La Montagna di Luce*. La projecció, el 22 de novembre de 1960, resultà una fita important en el món excursionista català que omplí de gom a gom el desaparegut Teatre CAPSA. La presència de Riccardo Cassin fou acollida amb forts aplaudiments, refermats al final per la seva simplicitat i bonhomia.

Va ser pràcticament una setmana que el tinguérem entre nosaltres. En el nostre estatge signà en el Llibre d'Honor deixant constància que *l'acollida feta pel Club Excursionista de Gràcia ha estat la més simpàtica de la meua vida...* Fou rebut ofi-

cialment a l'Ajuntament, a la Diputació i al Consolat d'Itàlia. Visità, també, el Monestir de Montserrat, on signà en el Llibre d'Honor, i, acompanyat de Josep Santacana, Ramon Morera i Evarist Sibis, va escalar, a la regió d'Agulles, el monòlit La Bitlla.

He de confessar-vos, de bell antuvi, que atès el seu historial muntanyenc i, també, per la diferència d'edat (disset anys), em sentia –lògicament– com un aprenent... com un deixeble davant del Mestre. Cassin, però, amb la forta humanitat que el distingia i amb una gran senzillesa en el tracte, va facilitar que ràpidament s'establís entre nosaltres un sentiment d'amistat que va persistir sempre.

Una postal enviada des del seu camp base a la muntanya del Mac Kinley (6.180 m), a la zona polar àrtica d'Alaska, va ser el detonant per invitar-lo novament. Era el dia 22 del mes de maig de 1963 quan Riccardo Cassin va comentar-nos la projecció de les diapositives i del film *La Sud del Mac Kinley* en el local del gracienc Club Helena, amb les més remarcables fases d'aquella magnífica gesta, com fou l'escalada de la paret Sud, fins llavors mai intentada. Havia viscut una altra singular i fascinant aventura muntanyenca i el seu esperit inquiet l'havia portat a capitanejar l'expedició "Città di Lecco".

Al dia següent se li dedicà un dinar de germanor, i un altre inoblidable amic, l'Alexandre Marcet, en aquell moment president del CEG, li lliurà una placa

Visita Riccardo Cassin (alpinista italià) al C.E. Gràcia, novembre 1960.

Joan
Cervera

Riccardo
Cassin

Josep
Santacana

Ramon
Morera

Susanna
Pierre

en record de la seva nova estada entre nosaltres. Encara tingué ocasió de grimpar a Montserrat: *la millor palestra d'escalada que hi ha en el món*, en paraules seves. Ho féu a la Gorra Frígia, amb Enric Pérez, Ramon Morera, Jordi Colomer i Àngel Balasch.

Abans, però, havíem passat amb en Riccardo Cassin, la meva dona i jo, un dia dedicat a conèixer Barcelona, i encara el recordo enfilat a la muralla del Castell de Montjuïc contemplant la ciutat comtal.

I, finalment, hi va haver una tercera trobada. Era l'any 1968, el mes d'agost, en ocasió del "XXVII Campamento Nacional de Alta Montaña de la Federación Espanyola de Montañismo", que per delegació organitzà la nostra entitat. No només hi van participar muntanyencs de tot l'Estat espanyol (n'hi vingueren des de Canàries) sí que també hi assistiren alpinistes de diverses parts d'Europa. Entre ells, i especialment invitats per nosaltres, hi havia un grup de membres del Club Alpí Italià, de Lecco, els famosos *ragnis* (aranyes), encapçalats per Riccardo Cassin. Foren unes jornades d'intensa activitat muntanyenca, d'amistat i germanor i, també, cultural. (Homenatjarem la memòria de Pompeu Fabra, el gran filòleg i excursionista que, abans de la nostra guerra civil, havia acampat a la vall del Monastero).

En el curs d'aquests dies, de no gaire bon temps, per cert, ja que la pluja ens visitava sovint, poguérem contemplar els tucs de Comoloforno, Bassiero, Saboredo, Ratera, Gran Tuc de Colomé, Peguera, Monastero (on el cap any del 1948 perdé la vida un dels fundadors del nostre GEDE, Ernest Mallafré, colgat per una allau de neu), i tancant aquest cercle destacaven, com guardians màgics de l'estany de Sant Maurici, els dos Encantats. Al bell mig, com una petita joia, les agulles d'Amitges, les quals feren les delícies dels *ragnis* de Lecco.

Un matí, doncs, ens animàrem, Cassin i jo, a anar al Gran Encantat (2747 m), aquell mateix cim que feia més de 50 anys havia assolit Mn. Jaume Oliveres. A tall de llarga caminada emprenguérem -un pèl tard- l'ascensió; amb una cantimplora i un grapat de ganyips a la butxaca. Tot xerrant, naturalment ell en italià, no sé si esmaltat amb paraules i modismes del seu Friul natal, i jo amb el meu català oriental, no vàrem tenir grans dificultats per entendre'ns -com ja ho havíem fet en les passades ocasions. És clar que sempre hi havia hagut una línia de convergència que ho facilitava molt: LA MUNTANYA, i sobretot un esperit de comprensió i de voler compartir tots els valors morals, esportius,

culturals i de diversitat que aquest món del silenci i dels grans horitzons representa.

Evidentment, no puc recordar amb exactitud els temes que abordarem (amb tota seguretat de caire familiar, comercial i industrial, polític, històric, alpinístic... és segur que no vaig poder estar-me d'esmentar les seves grans proeses: la Cima Ovest, del Lavaredo, a les Dolomites; la tràgica paret nord-est del Pizzo Badile, o bé la cara N. de la Punta Walker de les Grands Jorasses, aquestes dues als Alps). Entretant creuàvem el parell de valletes que ens separaven del contrafort rocós del massís dels Encantats, i seguíem les tortuoses ziga-zagues, entre pedres i herba, que ens menaren a la seva collada. Prosseguírem per la cresta fins a una gran xemeneia; varem creuar unes cornises i, després d'una segona canal, superàrem uns graons rocosos que ens dugueren directament al cim. La tradicional encaixada de mans, ampliada per una forta abraçada, signà la grimpada que, en paraules de Cassin, representava quelcom més que un simple recorregut muntanyenc; significava una amistat i un pont entre els Pirineus i els Alps. Poc podia afegir-hi jo, sinó ser el modest testimoni de la seva generositat.

No voldria acabar aquests records sense referir-me a un dels llibres publicats per l'enyorat Josep M. Rodés -Rodés Edicions sRoC, Barcelona 1987- titulat: "CASSIN-Érase una vez el sexto grado", de *Georges Livanos*, d'on, en certa manera, he manllevat el títol d'aquest article. En les seves pàgines s'esmenta el judici de Gervasutti, un altre destacat escalador -contemporani de Cassin- caracteritzat per un gran *fair-play*: "És un home [Cassin] que mai retrocedeix un cop fixada la meta.... Certament hi ha escaladors més brillants... que escalen per plaer físic i espiritual, però que sovint perden de vista el resultat. Cassin tendeix al fet essencial; té una idea clara i precisa del que cerca i, per a ell, l'empresa es confon amb la meta... Per Cassin l'escalada és un mitjà... Cassin ha de ser jutjat pel seu palmarès i, des d'aquest punt de vista, no ha de témer cap comparació".

Encara hi hagué un contacte més amb Riccardo Cassin; aquest no físic, sinó més bé de caire històric. Tingué lloc en el marc de l'organització internacional *Mountain Wilderness*, amb el lema "*alpinistes de tot el món en defensa de l'alta muntanya*", que comptà amb el suport de Riccardo Cassin des del primer moment, i en la qual, per cert, vaig ostentar durant força anys el càrrec de Garant Internacional, en tant que representant de *Mountain Wilderness* de Catalunya. Compartir amb Riccardo Cassin la **defensa de l'alta muntanya** ha estat per a mi una de les més grans satisfaccions i un honor. ■

QUATRE ANYS D'ACAMPADA I EXCURSIONISME

Xavier Misas i Elsa Castellà

En l'assemblea del 14 de març del 2006 es va constituir una nova junta de la Secció d'Acampada, composta per Xavier Misas, president, Miguel Retuerto, tresorer, i Jordi Olesti, secretari, per al proper període de quatre anys. Els objectius formulats, com sempre en aquesta secció, eren de gaudir d'activitats que permetessin fruit de la muntanya, descobrir nous entorns i compartir el temps de lleure. Durant aquest període de vacances, s'han fet quatre campaments d'estiu, altres acampades, excursions i sortides culturals.

La Secció ha ofert acampades, estades i sortides, combinant tot tipus d'activitats excursionistes: de muntanya, de lleure i de cultura. Les acampades han aportat una plataforma que ha permès de sostenir totes les altres activitats del Club als socis que hi ha assistit: l'alta i la mitjana muntanya, l'espeleologia, l'esquí, el senderisme, l'escalada, l'arqueologia, etc.

L'estiu del 2006, el campament tindrà lloc prop de **Vilafranca de Conflent, a la Catalunya del Nord** (càmping Mas de Lastourg, Serdinyà). Es tracta de la Vall de la Tet, riu que neix al Carlit i desemboca al Mediterrani.

És una zona molt estimada per tots, per la seva història, cultura i geografia. Ens permeté de fer activitats molt variades, per la seva proximitat al Llac de les Bulloses, el **Canigó**, Carlit, Puigmal, una àmplia xarxa de senders (GR 10, el GR 36, camí dels Bons Homes, i camí de Sant Jaume).

El Canigó (2.785 m). Per a l'ascensió, alguns acampadors dormiren al refugi dels Cortalets, i d'altres s'hi afegiren al matí. Després de passar el Pla dels Estanyols, el camí ens dugué per la vessant est tot vorejant la muntanya en forta pujada.

El Tren Groc, que vèiem passar cada dia just per davant del nostre càmping, ens va portar fins al poble de Toès entre Valls, on comencen les **Gorges del Carançà**, que alguns es van decidir a recórrer. A Toès també vam gaudir de les Termes del balneari de Sant Tomàs, balneari clàssic situat a un congost, amb un parell de piscines exteriors d'aigua sulfurosa, bicarbona-

tada, rica en fluor i oligoelements, i en plàncton termal. Ronda els 37°C de temperatura. Unes altres gorges que resseguirem foren les que condueixen a la **Cascada de Sant Vicenç o dels Anglesos**, que comencen una mica més amunt de Vernet i s'endinsen sota el massís del Canigó fins a arribar a 825 m d'altitud, enmig d'un magnífic bosc de castanyers.

En la contrada del Capcir, anàrem cap a **Els Angles**, pel Pla de la Bigorra i Pla del Mir, després de pujar amb el telecabina dels Pelerins. Després vam visitar el Parc d'Animals dels Angles, amb una mostra dels animals de la fauna pirinenca.

Als peus del Canigó, hi trobem monestirs romànics cabdals, enllaçats en la Via Romànica (ruta transfrontera del romànic pirinenc). Darrere les conquestes de Carlemany, es fundà una xarxa de monestirs a tota la zona dels Pirineus, per a afavorir la revifalla del país, i que cal considerar junt amb Sant Pere de Rodes, el Monestir de Ripoll i d'altres, ja a l'actual Catalunya Sud. Aquestes abadies esdevingueren fogars de producció artística. En la nostra acampada, vam poder visitar:

- **Serrabona**, priorat amb una tribuna en marbre de Conflent i situada al bell mig de la nau central, destacat exemple de treball d'escultura romànica.

2006

- **Sant Martí del Canigó**, fundada l'any 1007 pel comte Guifré II de Cerdanya i de Conflent, considerat el bressol de Catalunya. És una abadia emblemàtica per la seva situació i per la seva estructura, formada per dues esglésies superposades. Fou consagrada en presència de l'abat Oliba.
- **Sant Miquel de Cuixà** fou un dels centres espirituals i culturals més importants de Catalunya. És una de les construccions més rellevants del romànic, amb el seu claustre de marbre rosa del Conflent, del segle XII, del que una bona part es conserva a Nova York, al museu The Cloisters.
- **Marcèvol**, priorat fundat al segle XII; és en un altiplà que domina la vall de la Tet, i que fa de balcó privilegiat al Canigó. El paisatge és magnífic.

L'entorn està esquitxat de moltes poblacions, entre les que podem destacar Vilafranca de Conflent, amb la **Cova de les Grans Canaletes** (potser la més gran i espectacular de la contrada), Prada de Conflent, Rià (bressol de Guifré el Pilós) Evol, Vernet, Saorra, i Pi i Mentet, etc.

A Perpinyà vam visitar el Castellet i el Palau dels reis de Mallorca.

El campament d'estiu del 2007 es féu prop dels **Picos de Urbión, Sòria**. Ens vam estar vora el poble de Vinuesa (càmping Cobijo), envoltats pel Sistema Ibèric, entre La Rioja, Burgos i Sòria, determinat aquí per la Sierra de la Demanda, la d'Urbión, el Massís del Moncayo, i d'altres.

Sòria té una geografia irregular, amb alta muntanya i valls, pastures, boscos i rius; al nord-oest, hi ha la "Soria Verde", que correspon a la comarca de "Pinares", la massa forestal més extensa de la península. Reuneix una espectacular natura: hi ha grans masses boscoses, sobretot de pi roig centenari de més de 25 m, però també de roure i de faig, refugi per a flora i fauna molt variada, que configura un ecosistema singular, especialitzat per a suportar fred, gel i forts vents. El càmping estava situat dins de les altes pinedes, per on passejaven esquiroles, que molt sovint ens llençaven trossos de pinyes. Els rics prats permeten la pastura de bestiar.

Hi ha també una variadíssima fauna: llop, gat mesquer, cigonya, voltor lleonat, àligues, falcons, perdiu, cérvol, porc senglar, guineu, llebre, i cranç de riu autòctons, entre molts d'altres. Els seus pobles, d'arquitectura sòlida. Són eminentment forestals: hi ha empreses relacionades amb la fusta i la seva transformació.

Vinuesa està situada entre les serres d'Urbión i la de Cebollera, a 1.107 metres d'alçada, i envoltada de rius, com el Duero acabat de néixer. La riquesa del poble, amb cases senyoriales, prové del comerç de la llana. També es coneix com "La Corte de los Pinares" per reis castellans que hi passaven temporades. S'hi barregen cases humils "pinariegas" amb palaus del XVI al XVIII. "La Casa de Madera" ofereix l'exposició de la zona de Pinares, sobre els tipus de bosc, fauna, i l'explotació de la fusta a través del temps. A prop, hi ha l'**Embalse de la Cuerda del Pozo** (sobre el poble de La Muedra),

2007

2007

amb indrets turístics (com la Playa Pita), per banyar-se i fer esports nàutics i de pesca.

Algunes excursions ens dugueren a explorar la Serra d'Urbión. El **Pico de Urbión**, a més de 2.200 m, és un mirador excepcional sobre els grans boscos verds, que a l'hivern es cobreixen de neu. Prop del cim hi ha el naixement del Duero. En aquestes zones hi ha llacs, circs, geleres i morrenes, destacant-hi la **Laguna Negra**, a 1.750 m, i a la que s'hi arriba seguint el Sendero Ibérico Soriano (GR 86). És el resultat de l'acció del gel durant les glaciacions del quaternari, amb parets verticals, i rodejat de frondosos boscos de pi i de faig, que confereixen aspecte negre a les aigües i misteri al paisatge de muntanya. Aquest aspecte fosc i tenebrós ha inspirat llegendes, com la de "La Tierra de Alvargonzález", d'Antonio Machado. En ella, els fills de Alvargonzález maten al pare per a heretar, el llencen a la Laguna, i venen les terres al germà petit. Perseguits pel seu destí, cauen i moren a la Laguna Negra.

Dins la zona dels **Pinares Altos**, hi ha una filera de pobles al costat del Duero: Molinos de Duero i Salduero són localitats de la Carretera, amb casalots del XVI al XVIII; Molinos de Duero es comunica amb Vinuesa per la calçada romana. A Salduero es pot travessar el Duero per enormes pedres disposades d'un costat a l'altre del riu. De Covalada, al "Refugio de Pescadores", en surten rutes de senderisme. Des de Duruelo de la Sierra vam anar a l'Espai Natural de Castroviejo, amb roques

immenses esculpides per l'erosió. Prop de l'indret hi ha la "Cueva Serena", amb una petita cascada.

Després, la ruta ja entra als **Pinars Burgalesos**: Quintanar de la sierra, Canicosa i Regumiel de la Sierra configuren la zona del Despoblado de Revenga. En tota la zona, hi ha cases "pinariegas", i conjunts de tombes antropomorfes (S. IX-XI). Més amunt hi ha l'entorn de la **Laguna Negra de Neila** (Sierra de la Demanda). S'hi obren paisatges immensos dins una corda de llacs, en un gran circ; dinant a Fuente-Sanza, l'atzar ens féu coincidir amb la Volta Ciclista a Burgos, al costat del naixement del riu Arlanza.

Dins la zona dels **Pinares Bajos** vam recórrer al **Cañón de Río Lobos** (GR-86); baixa encaixonat durant 25 km, formant un profund i ample canó de pedres calcàries cretàcies, amb parets verticals entre 950 i 1.200 m d'alçada, formades per l'acció de l'aigua. El paisatge càrstic ofereix formacions: fonts i coves, com la de La Galiana. Hi destaquen boscos de savina turífera, pi bord, matolls, ginebró, alzina, boscos de ribera i plantes aquàtiques. En el tram proper a Uceró hi ha la cova i l'Ermida templària de San Bartolomé, del S XII. Hi sobrevola, vigilant, els voltor lleonats, i àligues, falcons, astors i altres aus rapinyaires i aquàtiques, entre cabirois, llebres, guineus, etc. Cal recalcar una espècie de granota autòctona. Les explicacions es poden trobar al Centro de Interpretación de la Naturaleza d'Uceró.

A l'est de Uceró hi ha **Calatañazor**, amb el seu **Savinar** (amb savines turíferes, relíquies del terciari que viuen fins 500 anys) i la Reserva Natural de **La Fuentona**, petit i profund llac on hi neix el riu Abión. Correspon a un pou càrstic, d'aigües fredes i transparents, del qual encara no se n'ha trobat l'origen. El Centro de Interpretación de la Naturaleza, en un antic i sobri palau del Comte de Santa Coloma, ens ofereix informació de l'entorn. Més avall hi trobem la **Ribera del Duero**, bona productora de vins, amb poblacions amb mostres d'arquitectura romànica. Molts dels burgs medievals cap a l'oest formaren part de la Ruta del Cid: Gormaz, El Burgo de Osma, etc.

Les **icnites** (petjades de dinosaures) constitueixen un altre punt d'interès; les trobem a la Serra de la Demanda (amb un museu a Salas de los Infantes) i al nord-est de Sòria (Ruta de les Icnites, amb 14 jaciments i una Aula paleontològica de Villar del Río, i rèpliques de dinosaure a mida real).

El lloc de la nostra acampada també ens oferí la possibilitat de visitar ciutats de l'entorn:

- A **Burgos**, visitàrem el jaciment d'**Atapuerca**, on una guia ens acompanyà amb acurades explicacions, i ens féu amb demostracions al Parc Arqueològic. El dinar comunitari es féu a la granja escola d'Arlanzón. Després visitàrem la ciutat i la seva catedral, i, de retorn, Santo Domingo de Silos, on vam poder escoltar cant gregorià.
- A **Logroño** visitàrem la **bodega de vins de La Rioja de Juan Alcorta**, amb part de les seves àmplies instal·lacions excavades sota el sòl. Després de dinar a la típica Calle del Laurel, visitàrem la ciutat, travessant el Camino de Santiago. Per arribar a

La Rioja, travessàrem el Puerto de Santa Inés, amb visita al Centre d'Interpretació de la Sierra de la Demanda, a Montenegro de Cameros. Cérvols, gats mesquers i guineus ens sortiren al camí.

- A **Sòria**, buscàrem els racons dels poetes Machado (impartí classes a l'Instituto Antonio Machado, que conserva una aula com era a l'època), Gerardo Diego, i Bécquer. Als afores hi ha Espai Natural de Valonsadero, i l'ermita octogonal de San Saturio, aixecada sobre una roca, i reflectint-se sobre el Duero. El turó del seu davant és el protagonista de la llegenda "El Monte de las Ánimas", de Bécquer. Al costat de Sòria visitàrem la Ciutat iberoromana de Numància i l'Aula Arqueològica de Garray, que recrea ambdues cultures. El passat iberoromà també està present a les properes Uxama, Tiermes i Clúnia.

A l'est de Sòria, es féu l'ascensió al **Moncayo**, per la ruta soriana: des d'Ágreda fins al pic de San Miguel, a 2.300 m d'alçada. Al cim s'hi pot veure les terres de Sòria i Albarracín al fons; per l'altre costat, el paisatge de l'Ebre, i, si hi ha sort, els Pirineus.

L'estiu del 2008, el campament tingué lloc prop de **Valon Pont d'Arc, a la regió de l'Ardèche** (Ardecha, en occità), vora els rius Ardèche i Céze, (càmping La Rouvière-Les Pins, Vagnas). Es tracta d'un entorn de muntanyes contrastades, amb bosc sobre terreny de granit, esbarzers amb flors, vinyes... Prop, els monts de l'Ardèche i el massís de Les Cévennes (a l'est del Massís Central), que ens oferiren grans possibilitats per al senderisme.

En l'estada s'han realitzat visites als pobles de la contrada, com Vallon Pont d'Arc, Sampzon, Barjac, Vagnas, Labastide de Virac (catalogat com un dels més bonics de França), Vogüé i el seu castell, i Balazuc, amb unes boniques vistes panoràmiques del poble penjat a les roques. Altres visites ens dugueren a les ciutats d'Avinyó i el seu castell, i Nîmes.

També vam fer el seguiment del riu Ardèche per la cornisa, fins als pobles de Sant Martí d'Ardèche i Aigüeze.

Entre altres activitats, vam fer, en grup, el **descens en canoes** per les gorges de l'Ardecha, dins la grandiosa reserva natural del seu entorn. En el descens vam poder passar sota una de les curiositats naturals de l'entorn, el Pont d'Arc, arc majestuos esculpit per les aigües que obre l'entrada a la vall.

Al riu **Céze** hi ha uns paisatges esculpits per l'aigua que creen gorges calcàries, valls agrícoles i boscos mediterranis. Allà ens banyàrem, per després visitar el proper poble de Villanova sur Céze.

Aven d'Orgnac, amb una història anterior a 110 milions d'anys, està catalogat com un dels primers llocs d'interès de França. Aquest lloc natural és avui en dia una de les cavitats més grans del món, un espai excepcional de descoberta i conservació del medi soterrani. Grans i diverses formacions ens rodegen: estalactites, estalagmites (en forma de "piles de plats"), columnes i banderes que sorgeixen arreu. Formades per material de calcita filtrat per la roca, avancen a un ritme d'uns

2008

2008

2008

centímetres per segle. La baixada ens dugué fins a 122 m sota terra; conforme baixàvem trobàrem en les formacions la pigmentació vermella deguda a òxids i matèries orgàniques transportades. També vam visitar el Museu de la Prehistòria.

Al **Bois de Paiolive**, bosc espès amb grandioses roques que evoquen formes, férem un parell de recorreguts a peu. Després visitàrem el poble de Les Vans i el de Naves.

A la zona hi ha diversos museus dedicats a productes amb conreu proper. És el cas del Museu de la Lavanda (a St. Reméze), que mostra el procés de destil·lació

artesanal, el Museu del Bambú o el Museu de l'Oli, museus que alguns socis van visitar.

L'acampada d'estiu del 2009: es féu prop de la població de la Barceloneta, als Alps de la Provença, a la vall del riu Ubaye, o Ubaia en occità (càmping Domaine de Loisirs de l'Ubaye, entre Méolans-Revel i Les Thuilles). Correspon a l'occitana Barcelona, fundada pel comte Ramon Berenguer V de Provença el 1231, cosí germà de Jaume I. És entre els parcs naturals dels Ecrins i el de Mercantour. La situació del càmping ens ofería una bona vista de la muntanya amb el perfil de Lluís XVI, retallat sobre el cel.

La **Vall de l'Ubaia** és privilegiada: es troba entre les tranquil·les i turqueses aigües del llac de Serre Ponçon, el riu Ubaia i els Alps fronterers amb Itàlia. Per la manca de recursos, molts habitants marxaren a diferents indrets; un d'ells fou Mèxic, país amb el qual està, doncs, molt emparentat.

Seguint la vall de l'Ubaia, trobem un seguit de poblacions típiques de muntanya. Saint Paul, de d'on s'arriba a Col de Vars, en direcció a Embrun i Briançon. Saint Veran, amb fonts i xalets de pedra i fusta (municipi més alt d'Europa); tots ells, a més de 2.000 m d'alçada. A Maljasset hi podem trobar el Pont amb arc de Chatelet d'una sola arcada. És de l'any 1.882, i està a 108 m. d'alçada sobre el riu. Altres pobles són Combe Bremond, St. Antoine i Maurin, amb altes xemeneies i sostres del material anomenat Lauzes.

A Martinet hi trobem l'**abadia de Laverq**. La pista del GR mena en direcció a la casa forestal de Le Plan Bas, on es grimpa cap a les Aigües Tortes, dins el Vallon, i el Cap i els Colls de la Sestierre de Bautreuill. També es pot anar a la font de l'Ós, i seguir fins les pujades de Versand, per sota de l'**Abadia de Boscodons**, edificada al S XII per monjos eremites de l'orde de Chalais.

El telecabina de l'estació d'esquí de Pra Loup ens proporciona una bonica excursió fins el llac de reserva per als canons de neu, i després una pujada al colls de **Peguiou i les Thuilles** (2.400 m i 2.371 m), als peus de les roques de la Gran , amb una gran vista. Altres indrets a resseguir són Vallon de Parpaillon, Châteaulard, Sainte Anne, la Condamina i la Fouillouse, també gairebé tots més amunt de 2.000 m. També hi trobem el Grand Berard, i els Llacs i les Agulles de Chambeyron, superiors als 3.000 m. A prop hi ha el Llac dels Nou Colors, per les tonalitats que el gel hi agafa amb la llum.

El **Coll de la Bonette** està catalogat com la ruta més alta d'Europa (2.862 m). Un indret és el Llac i Torre de Sagnes; s'hi arriba des de Jausiers, anant cap al coll de Restefond, amb el gran prat de Melezes. Després es pot pujar fins als Llac de la Pelouse i el de la Terre Plaine, el Col de Bas, i la Croix de l'Alp, amb un gran panorama.

Al Parc Natural de Mercantour se segueix el Circuit dels 3 colls: Allos, Cayolle, i Champs. En la ruta, vam passar pel Llac d'Allos, el més gran d'Europa, i alguns pobles, entre ells el poble fortificat de Colmars, on vam trobar una festa medieval. També s'arriba al **Mont**

Pelat (3.051 m), que alguns dels nostres socis van pujar.

A l'extrem de la vall hi ha el **Llac** de sobre el poble d'Ubaia. A una banda del llac hi ha un fenomen d'erosió remarcable, les **Demoiselles Coiffées**, o Domaisèlas Cofadas, en occità; són roques o curiositats geològiques amb forma de senyores amb barret. Al pas de la Tour es va cap a Sabines. Després d'una forta pujada cap a Pontis i Coll de Pontis, se segueix entorn el llac. A Lauzet-Ubaye vam pujar fins la Cascada de Costaplana, més amunt del Llac de Lauzet, i amb grans vistes sobre el paisatge.

També vam visitar un dels forts de la **Línia Maginot**, el **Fort Tornoux**, una de les fortificacions més importants dels Alps, actualment en reconstrucció.

L'estada a la Vall de l'Ubaye ens ha permès d'anar fins a **Itàlia**, a **Cuneo** (Valadas Occitanes), passant per Meyronnes, Saint Ours, i travessant els Colls de Larche (on vam poder veure de molt a prop marmotes dins el seu cau) i de la Madalena.

Una altra acampada fou durant la **Setmana Santa del 2008**, al poble de **Guils de Cerdanya** (càmping Pirineus), que ens permeté d'anar a esquiar, i també de fer excursions per la zona. Igualment, i tal com és tradició, els acampadors s'han pogut instal·lar a **Blanes** (càmping Solmar), dins l'anomenat Campament Costa Brava, des de Setmana Santa fins passat Sant Joan. Durant l'estada, s'han programat excursions, el Campament Infantil, i la Revetlla de Sant Joan.

Altres activitats: s'han fet excursions a diferents indrets, pensades perquè les poguessin seguir tots els socis, petits i grans, i les famílies. Així, hem caminat per Garraf, Collserola, Serralada Litoral i de la Marina, El Corredor i Montnegre, Montserrat, Sant Llorenç del Munt i La Mola, Cingles de Bertí, Montseny, i Collsacabra.

S'ha visitat la Fàbrica de l'Anís del Mono, la Conreria, i, a Vilafranca del Penedès, la Fira del Gall i les Bodegues Torres.

S'ha fet accions de divulgació de la Secció: en motiu de la participació del Club a la Fira Entitats del 2007, s'edità un fulletó divulgatiu on es presentà la Secció i les seves activitats. També s'ha creat folres amb l'anagrama de la secció.

En conclusió, en les acampades hi ha hagut molta assistència per part dels socis del club, amb 15-20 instal·lacions i uns 50-60 participants. Hi ha assistit famílies i socis de totes les edats, infants, adults i grans.

Hem pogut gaudir de molt bones vacances: les acampades han estat fantàstiques, en un clima amical i distès. Com sempre, hem pogut complementar les excursions i visites amb excursions, activitats lúdiques, circuit d'aventura, ràfting i tornejos de diferents esports i d'altres activitats, i hem celebrat la Festa Major.

Hem pogut compartir l'estada a diferents indrets, activitats que han permès fruit conjuntament de la muntanya i la Natura, la descoberta de nous entorns i

2009

2009

2009

fer visites culturals, el temps de lleure i l'esbarjo, i compartir festes i esdeveniments locals de les poblacions visitades, com participar a festes majors de pobles propers: a Serdinyà (Catalunya Nord), a Vinuesa (Sòria amb la "Pingada del Mayo", la "Pinochada", el dinar de Caldereta, etc.), a la Barceloneta (amb la festa mexicana).

Sempre hem estat molt ben rebuts, ens hem sentit valorats, i hem gaudit d'un tracte immillorable.

Volem agrair la participació i el suport de tots els participants en les nostres acampades, sortides i activitats. ■

ENTRENAMENT SOTA HIPÒXIA

Francesc Sanahuja

President del C.E. Gràcia

"Últimament han proliferat aquests sistemes ja siguin per l'ús individual o col·lectiu amb l'objectiu d'obtenir una millora del rendiment físic. El problema radica en la intensitat i durada de la hipòxia i que hi ha gent que no respon adequadament. Conec molt bé els estudis internacionals publicats i els diferents protocols que s'han assajat durant els darrers anys. Sense comptar el risc que pot comportar el fer certes exposicions hipòxiques agudes, hi ha un tema ètic ben tractat en els darrers anys per la WADA (World Antidoping Association), a més que actualment encara es desconeix el model idoni d'exposició a la hipòxia per a segons quins fins esportius".

"La hipòxia normo o HIPOBÀRICA no és un joc, pot ser perillosa per a la salut, fins i tot manipulada per mans expertes. S'ha de tenir molta cura en el maneig de la hipòxia en l'ésser humà. Jo seria molt cautelós a l'hora d'introduir una persona en cambres hipòxiques, les quals haurien d'estar ubicades en un entorn sanitari i controlades de forma constant per metges amb demostrada experiència en aquest tema".

El Dr. Garrido coneix molt bé aquest camp, ja que va ser membre del primer equip que va posar en marxa la cambra hipobàrica que hi va haver a Catalunya el 1992 (la segona que hi va haver Espanya), així com a membre des de l'inici (juntament amb 7 companys més, 3 d'ells catedràtics de Fisiologia) del Comitè Científic de la Unitat d'Hipobària del Departament de Ciències Fisiològiques de la Universitat de Barcelona (Campus Sanitari de Bellvitge) i a més va ser el primer que en aquest país va realitzar test d'hipòxia normobàrica per a detecció de subjectes amb risc de mal de muntanya; igualment va fer una estança científica a la Unitat d'Hipobària de l'Hospital d'Aeronàutica de La Força Aèria del Perú (al costat del prestigiós cardiòleg Emilio Marticorena, recentment mort). El Dr. Garrido és autor d'estudis de referència internacional sobre la repercussió de la hipòxia ambiental en l'ésser humà, També és membre de la Sociedad Española de Medicina de Montaña, de l'Institut d'Estudis de Medicina de Muntanya i Cap del Departament de Fisiologia de l'Exercici i Medicina de l'Esport de l'Hospital General de Catalunya. ■

"E. Garrido sobre el Imja Glacier frente al Baruntse, Himalaya."

Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici

8

centenari de l'ascensió de mossèn jaume oliveras al cim dels encantats (1910-2010)

Aquest any farà 100 anys de la primera ascensió nacional al cim emblemàtic dels Encantats. En efecte, l'agost del 1910 mossèn Jaume Oliveras aconseguí l'objectiu de coronar el cim occidental del conjunt rocallós tan destacat del Parc Nacional. I a l'estiu següent el mateix tornà a visitar les valls del riu Escrida i de l'estany de Sant Maurici per completar la seva llista tot culminant altra vegada el cim, però aquest cop al pic oriental, conegut com el Petit Encantat, assolint-lo com a primera nacional i en solitari.

Qui era mossèn Jaume Oliveras

Mossèn Jaume Oliveras va néixer a la Garriga el 1877 i ben aviat compaginà la seva vocació de prevere amb la passió per conèixer el país tot gaudint de la natura, especialment la muntanya, encara que això volgués dir haver de fer llargues caminades. L'entorn del Montseny i els Cingles de Bertí van ser els primers indrets on es pogué espaijar, però el 1901 ja va dur a la pràctica la travessa a peu de Barcelona a Llorda (Aurès), travessant la serralada pirinenca. I el 1904, acompanyat d'un altre mossèn realitzà la mítica travessa de Matagalls a Montserrat de 84 km. Com és sabut cada any els companys del Club Excursionista de Gràcia (CEG) ens recorden aquesta gesta convidant-nos a reforçar aquest recorregut tot participant en la prova que organitzen i que tanta acceptació té en el món excursionista en l'actualitat.

Durant molts anys mossèn Jaume Oliveras es dedicà a conèixer els Pirineus, especialment el central, des d'Audarra cap a ponent. Ell afirmava que en aquesta zona és on hi ha el verdader Pirineu. Amb aquesta expressió ens transmetia la seva predilecció per aquell espai on podia trobar-hi arbres, agulles i valls, estanyes i galeres, així com prat i grans boscos. Va fer ascensions a nombrosos cims, alguns d'ells posant-hi els peus per primera

vegada, com al Vallibierna on va ser el primer a pujar-hi a nivell nacional. Així sabem que entre d'altres pujà al pic de Ratera i al Montardo, i que va intentar el Basberri Nord. Coneixia molt bé també la zona del massís del Mont Perdut i la vall d'Ordosa, al Pirineu aragonès. D'aquesta zona tenia la intenció de publicar una guia amb els itineraris que havia anat descobrint, tot i que no va aconseguir fer-ho realitat.

Un dels indrets que més va estimar i que més va trepitjar va ser al massís on es troben els cims de la Maladeta i l'Aneto. Un any, el 1906 ascendí al cim més elevat dels Pirineus, però la seva caça nord-est, descobrint una nova via inèdita fins a aquell moment. Posteriorment aconseguiria arribar a aquest punt culminant per diversos vessants. Malauradament el 1916 en una tràgica ascensió a l'Aneto, de la qual tindrem ocasió de parlar més tard, hagué de patir la mort de dos companys seus. Aquest fet va marcar profundament la resta de la seva vida.

Dos del 1910 va ser snci del Centre Excursionista de Catalunya (CEC). Com a membre actiu de l'entitat va fer diversos actes públics a la seu social per explicar les seves gestes i experiències per la muntanya. Les seves exposicions les acostumava a acompanyar amb projeccions fotogràfiques, ja que era un gran aficionat a la fotografia i en les seves sortides no s'oblidava mai de portar la màquina fotogràfica i tot l'equip que li permetés immortalitzar la seva activitat per la muntanya, malgrat les dificultats que podia suposar traçar els materials que en aquella època s'utilitzaven.

De les seves principals ascensions, com les que va fer als Encantats, en tenim constància pels articles que va escriure al butlletí del Centre. Més tard, quan la seva responsabilitat sacerdotal el portà a fer-se càrrec de la parròquia de Santa Teresa de Gràcia, i per poder estar

centenari de l'ascensió de mossèn jaume oliveras al cim dels encantats (1910-2010)

ben a prop de l'activitat social d'un any, resolia també es va fer del Club Excursionista de Gràcia (CEG).

Gran part de les ascensions de mossèn Oliveras cal considerar-les gairebé com de pinesses ja que el títol de les lles que es proposava cal relacionar-lo amb el seu entusiasme i intuïció, a més de la seva força física que li permetia resistir durant llarguíssimes i dures etapes per la muntanya. Estem parlant d'una època en què pràcticament encara ens trobem al naixement de l'excursionisme català. Si bé a la veïna França l'afició per l'alpinisme havia fet evolucionar molt les tècniques i el coneixement de la muntanya, amb alguns indrets que com per exemple Banyeres de Luishou s'organen com a veritables centres que facilitaven al descobriment dels Pirineus i d'on sortien generacions d'alpinistes, al nostre país podríem dir que la pràctica de l'alpinisme tot just s'estava iniciant.

Els itineraris cartogràfics, guies i mapes d'orientació, eren gairebé desconeguts pels aventurers catalans que s'atreïen a endinsar-se a les muntanyes. De ben cert que el que calia era confiar en els homes del país, caçadors, ramaders o en alguns experts guies de muntanya que s'oferien a acompanyar als que venien atrets per descobrir els alts cims dels Pirineus. Les tècniques d'escalada eren gairebé desconegudes i el material que s'utilitzava era molt rudimentari. El calçat per exemple, tan bàsic però tant útil: un trosset de fusta, tartora i travessar les congestes i geleres, tot i que s'utilitzaven salates forrades, de segur que ara el consideràrem del tot inadequat. Mossèn Oliveras acostumava a fer els seus recorreguts vestit amb la solana ben arremangada i el negre harret pellut que el caracteritzaven i moltes vegades suportant una pesant corda d'espant, que creia que podia ser la salvació en algun punt de difícil i inesperada, i així sí, no oblidant, com ja hem dit, la càrrega del feixuc equip fotogràfic. El seu esperit, decisiu i hirtalesa estaven en la base dels èxits que va anar aconseguint.

L'ascensió al pic occidental dels Encantats

En un dia no ben precisat del mes d'agost de l'any 1910 mossèn Jaume Oliveras s'acostà a la vall d'Espot amb la intenció de conèixer i pujar al cim dels Encantats, reconeixent que no havia tingut encara l'ocasió d'apropar-se a aquell indret. En arribar al migdia a Espot ja volia aprofitar la mateixa tarda per pujar i així del cim. Ben aviat se

li presentà Anselm Avena, bon amic i coneixedor del país que li podrà fer de guia, que el va convèncer que calia esperar l'endemà per dur a terme l'objectiu. De bon matí en arribar als peus de la gran roca i amb els binocles en mà, observà la imponent anca granítica per decidir per on seria més fàcil i aconseguir el cim.

En el seu relat ens descriu la impressió que en aquells moments rebia: "La gran mola dels Encantats presenta des d'aquí un aspecte terrific: els pics s'hi veu un pur aquest cantó ben tros a unió, cobrint de claps de negre i verdor l'estimada tartora; després és roca viva, arreu llaurada de canals fonedes i tuctuoses; al cim una carena dentellada amb vitallers que es destaquen imponents aquí i allà". Primer decidí pujar a un collet situat damunt l'ernita des d'on va poder admirar el panorama que se li obria als seus peus i ens reconeix: "Amb una visió esplèndida, es presenta l'estany de Sant Maurici. L'efecte és meravellós en extrem, fascinant com cap més. El paisatge que rodeja l'estany és paradisiac". Tot seguit per esmorzar tot el grup amb qui anava decidí banyar a l'estany a menjar unes fruites de rou que menjant un amic havia pescat. No deixant d'observar les roques ben bé es decidí reprendre l'ascensió.

A mossèn Jaume Oliveras el va seguir l'amic i guia Anselm Avena i a l'últim moment s'hi va afegir en Joan Abella, un jove que li feia d'ajudant o de mossò. Ben aviat però Anselm Avena ja no podia seguir i una mica marejat va haver d'abandonar. Mossèn Oliveras després de dubtar una bona estona decidí d'anar juntament amb el xicot que ja era tercera aïnat mentre el seu company els esperava en un indret determinat sota el cim. Anidats començaren a grimpar per la roca, primer molt dret però al cap d'una estona en estrènyer-se la canal trobaren força prosos per on podien agafar-se de mans i de peus. Després de no pagues dificultats, superant un ensurt amb un bloc de pedra que es va desprendre en agafar-s'hi, que van haver de fer saltar avall, i en moments en què fins i tot us plantejaren abandonar el que s'havien proposat, finalment aconseguiren el cim. En arribar dalt, amb una certa decepció, va poder contemplar, tal com ja es temia, que amb anterioritat ja hi havien pujat alguns alpinistes francesos. De baixada varen preferir fer-ho per un altre vessant que no pas tan dret, cap al coll que separa la vall d'Estany Serut de la de Manasteru.

10

100 anys del primer ascensió dels Encantats. Foto: J. J. M. M.

centenari de l'ascensió de mossèn jaume oliveras al cim dels encantats (1910-2010)

L'ascensió al pic oriental dels Encantats

Per l'agost del 1911 amb el record ben viu de les jornades viscudes al Pallars l'any anterior, mossèn Oliveras va tornar als Encantats i concretament el dia 9 d'agost va fer l'ascensió al pic oriental, conegut com a Petit Encantat. L'acompanyaven dos amics que ben aviat ja no s'anoviron a seguir-lo. Tot buscant els millors canals superant diverses ruques que en diversos moments l'enganyaven fent-li creure que ja hi era bave i que en realitat es tractava de dents de la cresta que porta cap al cim, finalment va poder pisar els peus del de tot. En un pot de llautó va trobar unes targes que testimoniaven que també alguns alpinistes francesos se li havien avançat. De totes maneres havia fet la primera ascensió en solitari. De baixada va agafar una parat que li semblava que seria més directa. La seva intuïció, però, aquesta vegada el va enganyar i es va trobar amb serioses dificultats per seguir endavant. Després de patir força hagué de decidir tornar a enfilar su, fer du nou el cim i baixar per allí per on havia ascendit. Tenint constància que com a mínim en una altra ocasió torna a pujar dalt del pic oriental dels Encantats.

La tragèdia de l'Aneto

Però potser el que ha fet més il·luminari el record de mossèn Oliveras ha estat la seva relació amb l'Aneto i més concretament la tràgica ascensió que va viure el dia 27 de juliol de 1916. Per aquelles dates en què era prevista la inauguració del xalet de la Renclusa, situat als peus del cim més alt dels Pirineus i on hi havia molt de ranou, anil·listint als preparatius d'aquell esdeveniment, mossèn Jaume Oliveras havia decidit pujar a l'Aneto una vegada més. Aquest cop l'acompanyaven dos amics alemanys, l'Adolf Bloss i l'Eduard Krüger, amb l'ajuda del conegut guia i empresari constructor del xalet de la Renclusa, en Josep Sayó.

En Josep Sayó era un home molt apreciat entre els ambients excursionistes i es deia que era el millor guia del moment, especialment expert en el Pirineu comprès entre el Mont Perdut i el circ de Calomors. Desideren pujar a l'Aneto un dia que ja es preveia que no seria gaire

bo, però amb l'esperança que potser s'aclairia. En succeït el temps no va anar canviant, la boira era cada cop més espessa i a estones es produïen ràfegues de calamarsa. Notaren una sensació estranya que feia preveure que es podia iniciar alguna descàrrega elèctrica. En Sayó va decidir passar a davant amb el senyor Krüger i descendir ràpidament. En travessar el conegut pas anomenat de Mahoma la tempesta de llamps i truenys va intensificar de manera que notaven l'electricitat produïda per les descàrregues per tot el cos. Més endavant en un punt en què la boira s'aclairia, mossèn Oliveras s'adona que en Josep Sayó i l'Eduard Krüger no hi són. En tornar entera per cercar els dos desapareguts s'adona que havien estat fulminats per un llamp. Les morts d'aquests companys l'afectaren profundament.

En conseqüència va decidir anar-se'n a la Guàrdia veuencolana on va estar hi uns set anys per tal de fer-li una tasca evangelitzadora. Allí contribuï en l'edificació de l'església de Tumeremo a les Missions de Caroni i va ser el responsable de la parròquia. En retornar cap a Catalunya es proposà ascendir cada any al cim de l'Aneto per homenajar els seus companys accidentats i iniciar a la petita capella de la Renclusa dedicada a la Mare de Déu de les Neus una missa en el seu record. Amb anterioritat precisament ell mateix havia estat el promotor de transformar en capella una cova propera al xalet de la Renclusa que havia servit d'estada als tècnics que dirigien la construcció del xalet. Any rere any va complir la promesa de pujar al cim de l'Aneto fins a l'edat de 72 anys en què hi ascendí per darrera vegada quan tas forces encara li ho permetien. En conjunt al cim de l'Aneto se suposa que hi donna pujar unes 30 vegades per diverses vessants. Als 77 anys encara va anar a la Renclusa a oficiar-hi una missa per darrera vegada. El 1957 a l'edat de 80 anys va morir a Barcelona, després de una llarga vida dedicada als seus feligresos i amb una gran passió per la muntanya.

Jaume Olivé i Morras
 Professor de secundària i soci del CEC

CLUB
EXCURSIONISTA
DE GRÀCIA

Capiro Hospital
General de Catalunya

Obra Social "la Caixa"

Ajuntament de Barcelona

federació
catalana
d'espeleologia

Federació d'Entitats
Excursionistes de Catalunya
(Federació Catalana d'Alpinisme i Escalada)

POWERADE
bebida para deportistas

VÈRTIC

MUZTAG
Viatges i Aventura

Aigua de
Ribes
AIGUA MINERAL NATURAL
BOTTLE NO. 19888

FADERAS

GRIFONE®

<http://www.balmat.es>

esports de muntanya